

EL MIRALL

Núm. 185

3 EUR

Entrevista

*Joana Lluïsa
Mascaró*

• • •

Nit de la Cultura 2007

• • •

Itineraris

*L'ermita de
Maristella
i la Fita del Ram*

• • •

Cent Raons...

*Les motivacions
sentimentals
i la tasca de
Quadrado (II)*

• • •

Llibres

• • •

Cinefàgia

Dossier

La nova agricultura mallorquina

2008

Any Rei Jaume I *800 anys d'història a Mallorca*

L'any 2008 es compleixen 800 anys del naixement del rei Jaume I (1208-1276). Conegut amb el sobrenom d'El Conqueridor, va ser comte de Barcelona, rei d'Aragó, de València i de Mallorca i senyor de Montpeller i, des de la conquesta de Mallorca (1229), ha esdevingut el principal referent de la nostra història.

Jaume I va ser el rei que ens va fer entrar al món i a la cultura occidentals. Li devem la incorporació a una cultura mil·lenària, la catalana, a la qual ens mantenim fidels des de fa 800 anys, i de la qual la nostra llengua continua essent la principal senya d'identitat.

És per això que el Consell de Mallorca ha declarat l'any 2008 com l'Any Rei Jaume I. Un any ple d'esdeveniments culturals, didàctics i lúdics.

Consell de Mallorca

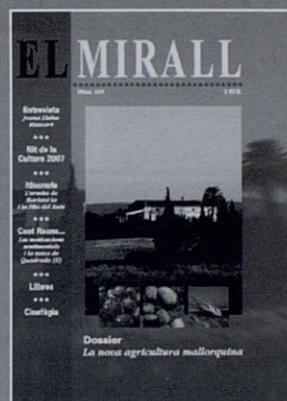
conselldemallorca.net

EL MIRALL

Universitat de les
Illes Balears
Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colonya

EL MIRALL

REVISTA CULTURAL

Gener, febrer de 2008
Núm. 185

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ del Pare Bartomeu Pou, 31, bxs.
07003 Palma

Adreça electrònica:
<http://www.ocb.cat>
comunicacio@ocb.cat

President:
Jaume Lladó

Director:
Josep Melià

Cap de redacció:
Macià Calafat

Consell editorial:
Jaume Lladó
Josep Melià
Mateu Morro
Pere Bueno

Publicitat:
Santi Adrover

Producció, administració
i publicitat:
Tel.: 971 72 59 37
Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:
Omnium Cultural
C/ de la Diputació, 276 pral.
08009 Barcelona

Delegació a València:
Acció Cultural del País Valencià
C/ del Baró de Càrcer, 37
46001 València

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió
dels autors.

Disseny
Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició
Ecogràfic

Impressió
Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel. 971 475754

Dipòsit legal
PM 10-1987

EDITORIAL

LA NOSTRA PAGESIA

4

DOSSIER

LA NOVA AGRICULTURA MALLORQUINA

5

OPINIÓ

PERE BUENO

21

ENTREVISTA

MACIÀ CALAFAT. JOANA LLUÏSA MASCARÓ

22

SERMÓ DE LA CONQUESTA

GABRIEL SEGUI I TROBAT

30

PREMIS 31 DE DESEMBRE

PERE BUENO. VAL LA PENA SEGUIR VOLANT

34

EL SEMÀFOR

OFICINA DELS DRETS LINGÜÍSTICS

40

MISCEL·LÀNIA

JAUME LLADÓ

42

CENT RAONS...

ÀNGEL FRANCESC GENÉ I RAMIS. LES MOTIVACIONS SENTIMENTALS
I LA TASCA DE QUADRADO (II)

43

LLIBRES

BIEL MESQUIDA. JORDI POPE I ÀNGEL GONZÁLEZ: DOS POETES

50

ITINERARIS

GASPAR VALERO. L'ERMITA DE MARISTEL·LA I LA FITA DEL RAM

52

CINEFÀGIA

MATÍAS VALLÉS. «BLADE RUNNER», D'UNA TIRADA

58

La nostra pagesia

Editorial

És evident i sabut que les Illes Balears han passat de ser una societat pagesa a ser una societat de serveis. El pes de l'anomenat sector primari dins la nostra economia turística és molt petit numèricament i en percentatge del producte interior brut (PIB). Tanmateix, tots els agents polítics i socials sostenen que la pagesia és i ha de ser un sector estratègic. I ha de ser un sector estratègic per raons ben lògiques: la necessària seguretat alimentària, el manteniment d'una economia amb certa diversificació, la preservació i l'actualització d'un paisatge que és un actiu de la nostra principal indústria, una relativa capacitat d'autoabastiment que limiti i estableixi una relativa proporcionalitat en la nostra dependència exterior...

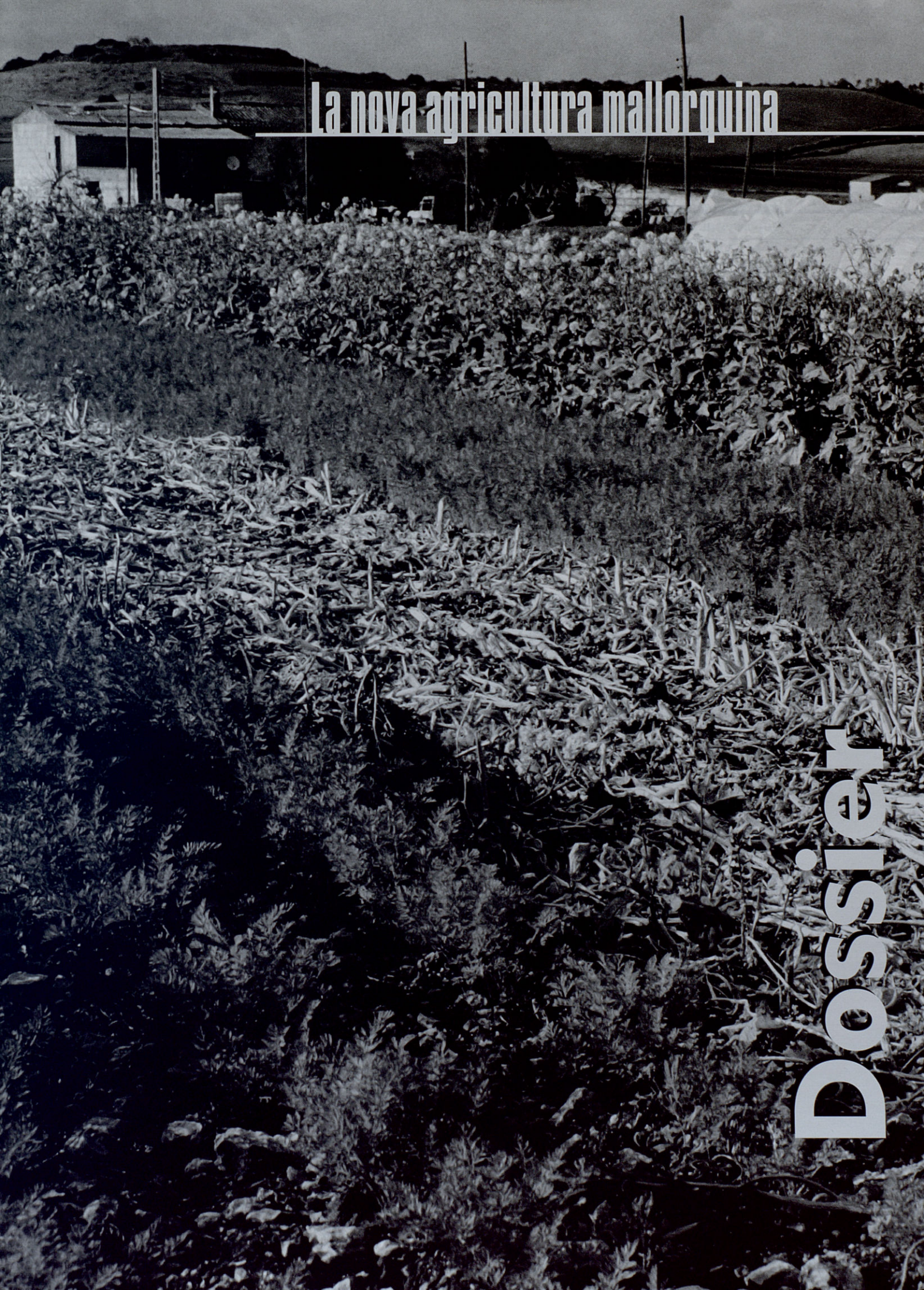
El fet cert, però, és que, tot i haver-hi aquest acord sobre la importància de la pagesia, aquest sector ho passa malament i no aconsegueix vehicular alternatives que el dotin de competitivitat i rendibilitat. Es fan molts de discursos, hi ha molt bones paraules i molt bona voluntat, ara bé, tot això al final no es reflecteix en una millora substancial del nostre camp. Per contra, la realitat és que es produeixen fets com l'encariment dels combustibles i de determinades matèries que encara empitjoren una situació ja delicada.

I la veritat és que les solucions no són senzilles. Per començar, no són senzilles perquè som davant una matèria en què la competència administrativa fonamental és molt enfora, a Brussel·les i a les institucions europees. Per continuar, les solucions no són senzilles perquè hi ha una espècie d'oligopoli dels grans distribuïdors de productes i aliments que espremen els pagesos fins a límits inacceptables. Per acabar, les solucions no són senzilles perquè resulta gairebé impossible que els nostres productes agrícoles i ramaders puguin competir en preu dins un mercat globalitzat.

Que hi hagi dificultats i que les coses no siguin senzilles no vol dir que no hi hagi un camí per fer. El mercat és divers i, per tant, també la singularització i la qualitat poden ser vies adequades per generar un valor afegit que faci atractius els aliments produïts aquí. Hi ha experiències engrescadores que no haurien de passar desapercebudes i que ens haurien de donar un grau d'optimisme que permeti a la nostra pagesia anar endavant. Per exemple, l'oli i el vi són subsectors que han viscut una embranzida rellevant. Ara mateix, vivim un debat sobre la sobrassada, l'origen dels animals per elaborar aquest aliment i la generació d'una marca de qualitat que ens doni una personalitat pròpia en el mercat. Tot això són debats que tenen sentit i que es produeixen precisament per aquesta recerca de valor afegit.

Des del Govern balear hi ha una tasca important per fer. Una tasca que comença per les ajudes i les assegurances, que s'han convertit molt sovint en una eina imprescindible per mantenir les explotacions. Una tasca que continua per la dinamització i l'aposta per la qualitat i dona instruments als pagesos per innovar i per ser més competitius. Una tasca que continua per incidir en el mercat perquè la qualitat dels nostres productes sigui un dels aspectes tinguts en compte a l'hora de comprar. Una tasca que ha de voler influir en el Govern central i en la negociació europea perquè les necessitats dels nostres pagesos es tinguin en compte. I una tasca que també ha d'estar dirigida a donar més força negociadora als pagesos i a oferir la possibilitat de la comercialització directa. Moltes tasques i molts reptes que s'han de completar si realment i de bon de veres creim que som davant un sector estratègic.

La nova agricultura mallorquina

Dossier

La innovació en l'agricultura a Mallorca

MATEU MORRO

Chaque civilisation et chaque époque a l'agronomie et l'agriculture qu'elle mérite.

Matthieu Calame

L'actitud de cada societat davant la seva agricultura posa de manifest com és aquesta societat.

I el cas és que, dins la normal pluralitat d'individus i grups, cada illa té una actitud matisadament diferenciada davant el fet agrari, de la mateixa manera que cada illa presenta un quadre diferenciat pel que fa a les condicions de supervivència del seu sector agroramader.

La societat menorquina és la que expressa una major solidaritat cap al seu món pagès. Aquesta solida-

ritat és comuna a tots els grups d'edat, esferes polítiques i sectors socials. El camp forma part de l'imaginari col·lectiu, i estructura, de qualque manera, el futur d'una illa que no vol fer malbé el seu patrimoni paisatgístic.

A Eivissa i Formentera l'existència d'un marcat minifundisme, en un espai on els impactes turístics han estat d'enorme profunditat, ha duit a la pèrdua de pes de l'agricultura tradicional, gairebé de subsistència. Però, tot i el desastre, la pervivència dels referents agraris és real.

A Mallorca és on es cospa millor una tendència a considerar el llegat agrari com un fet tan sols propi del passat. Aquesta manera de pensar està molt estesa i a vegades es detecta un estat d'opinió poc donat a fer res per a la pervivència dels valors territorials, ambientals, alimentaris i culturals, que s'inclouen en la preservació dels espais rurals i els seus usos agraris.

La tradició innovadora

Nogensmenys, l'agricultura a Mallorca té una llarga tradició innovadora. En diversos moments del passat el camp illenc ha demostrat tenir capacitat d'introduir nous coneixements, noves tècniques, i de lluitar per assolir nous mercats. Joan Rosselló de Son Fortesa, a principi del segle xx, parava esment en la ràpida irrupció de l'ametlerar en el paisatge «postfil·loxèric» mallorquí i com això duia a una nova

«edat d'or» econòmica. En els segles XIX i XX són molts els exemples que proven l'obertura de l'economia agrària mallorquina, la inserció d'aquesta en els mercats mundials i l'interès per la innovació.

El que potser fracassa a Mallorca és la industrialització, tal com es produeix en altres indrets, però no la modernització agrària. Ni tècnicament ni productiva l'agricultura mallorquina dels primers cinquanta anys del segle passat és una agricultura endarrerida. La prova d'això és que les Illes Balears, amb una economia d'important pes agrari, estan al capdavant de l'Estat espanyol durant decennis pel que fa a renda per càpita. Camilo José Cela Conde reflectí algunes d'aquestes realitats en el seu llibre *Capitalismo y campesinado en la isla de Mallorca* (1979).

La innovació agrària a la primera època de l'economia turística

En els anys seixanta i setanta del segle passat es consolidà a les Illes Balears el model econòmic basat en el turisme. Això coincidí amb el desenvolupament del procés d'innovació productiva en l'agricultura mundial conegut com la «revolució verda» i la seva aplicació a Mallorca. Aquests anys expressaren un intens procés innovador agrari, concretat sobretot en l'esforç de mecanització i d'industrialització de les produccions. En aquests moments és quan tingué un creixement espectacular la producció làctia, quan s'implantaren les granges industrials d'aviram i de porcs, quan s'introduïren noves races i varietats, quan més dimensió adquirí l'ús de fertilitzants, adobs i fitosanitaris, i quan es desenvolupà una horticultura intensiva.

Podríem dir, doncs, que el sistema agroalimentari mallorquí reaccionà davant el fenomen turístic amb l'aplicació del model productiu intensiu, en expansió arreu del món, i proporcionà els aliments necessaris per a la població resident i per a la creixent població

visitant. La fascinació de la pagesia mallorquina pel model intensificador va ser notable: la consideració d'aspectes de qualitat es torbà molt a aparèixer. L'aspiració de la pagesia insular era produir molt i ser competitiva enfront dels territoris continentals. Això es veu clar en el terreny vitícola si ens fixam que l'aparició d'una viticultura de qualitat és un fenomen tardà.

És a partir dels vuitanta i noranta quan aquest model d'innovació fa evident el seu fracàs: les crisis del sector lleter, la caiguda de la ramaderia, la crisi de la Cooperativa Agrícola de sa Pobla, la quasi extinció del vinyet autòcton o la dificultat de generar una proposta viable per als conreus de secà, amb l'esfondrada de l'ametla. I amb el seu fracàs posa en perill la pervivència mateixa de l'activitat agrària a Mallorca.

El context de la desfeta

Tot això es donà en un context de pèrdua de població activa i de pes econòmic del sector. La captació de mà d'obra i de tot tipus de recursos de banda de la nova economia va esdevenir tan intensa que va afectar el món agrari. El camí va ser molt ràpid i va ser tota la societat –amb l'Administració de l'Estat al davant– que s'hi implicà. En produir-se la incorporació a la Unió Europea, no s'havien pres les decisions estratègiques adequades per garantir la viabilitat del sector. El model intensiu d'explotació agrària va palesar més aviat el seu fracàs en els indrets on havia tingut una millor implantació: el Migjorn i el Pla de Ciutat. La salinització dels aquífers apareix com una de les causes bàsiques de la greu crisi agroromadera d'aquestes zones. Però també s'ha de tenir en

compte la forta pressió del turisme i la construcció. No tan sols és l'aigua (molt sol·licitada pels camps de golf i les urbanitzacions) la que mancava, és la base territorial mateixa de l'agricultura: l'accés a la terra de banda dels pagesos per conrear-la i produir aliments. Fa estona que els agricultors mallorquins treballen dins solars potencialment edificables. Qualsevol projecte econòmic que hagués volgut fer realitat uns mínims elements de diversificació havia d'haver preservat de la urbanització o l'edificació residencial el sòl agrari. Això no s'ha fet i els resultats són contundents.

Res del que ha passat a Mallorca no és estrany a altres realitats econòmiques occidentals. Efectivament, la desaparició dels agricultors i la minorització del seu pes econòmic és un fet pertot arreu. L'extensió d'un model d'agricultura industrial comporta la desfeta de les agricultures tradicionals i de les explotacions familiars. Tot i que els pagesos segueixen essent, en l'àmbit mundial, el grup ocupacional més nombrós, des de fa molt de temps és dona un procés d'expulsió dels agricultors de les seves terres i de progressiva urbanització. La concentració de la propietat de la terra és un fet imparable en els indrets més diversos del planeta, i tant el comerç de llavors, com el d'adobs, fertilitzants i agroquímics, són activitats que presenten un grau de concentració impressionant. El comerç mundial de cereals està en mans de nou o deu empreses i el mateix passa en la comercialització i la

distribució de la resta d'aliments. En aquestes circumstàncies sostenir les produccions locals és difícil. La dependència del comerç mundial és creixent. Els aliments

viatgen milers de quilòmetres en el mercat globalitzat, i les emissions que generen en la seva producció, transformació i transport són una de les causes importants

Cream espais per conviure

Roldan
Cream espais per conviure

971 763 666 · www.roldan.es

de l'encalentiment planetari.

Les pressions ultraliberals de l'OMC (Organització Mundial del Comerç) estan determinades pels interessos dels grups de pressió que configuren les transnacionals. La política agrària europea es troba greument qüestionada i en procés de desmantellament. No cal dir que el retall de la PAC, que no ha servit per fer front a les dificultats de la nostra pagesia, encara més ens deixarà en la necessitat de cercar altres alternatives.

Una Administració sense nord

El procés autonòmic, pel que fa a l'agricultura, és la història d'una

renúncia. Els traspàs de les competències en agricultura al Govern de les Illes Balears representà la desaparició progressiva dels elements de política agrària que hi hagué en el passat. I si en un primer moment, en els anys vuitanta, encara es considerà l'interès electoral de la població agrària, en els anys noranta es consolidà una indiferència que fins i tot dugué a l'eliminació de la Conselleria d'Agricultura. Si en una primera època l'àrea de medi ambient havia estat una direcció general de la Conselleria d'Agricultura, aquesta direcció general es transformà en Conselleria de Medi Ambient i la Conselleria d'Agricultura, al seu

torn, esdevingué una direcció general de la Conselleria de Comerç, Indústria i Agricultura.

També és en aquesta època quan es desmantellà el Servei d'Extensió Agrària, única entitat que prestava un assessorament i un servei de transferència tecnològica als agricultors. Amb la desaparició del Servei d'Extensió Agrària l'experimentació es reduí a mínims, desaparegueren els laboratoris, s'esvaïren els projectes d'investigació i es tancaren els darrers espais de capacitat i formació agrària.

L'acceptació del model socioeconòmic imperant es transformà en un rebuig a impulsar els sectors productius que no participaven del model, i l'Administració autonòmica, tant en la seva estructura administrativa com en les seves polítiques, es convertí en una eina més de la destrucció de les possibilitats de modernització i d'adaptació del sector primari mallorquí i balear. Amb això els processos d'innovació restaren reclosos en l'àmbit de les iniciatives individuals.

Una viabilitat posada en qüestió

Ara som en un moment de crisi de l'orientació productiva i comercial del sector primari. L'evolució dels mercats determina les dificultats de les produccions de secà (fruits secs, oví...) que la PAC ha pal·liat en alguns casos o ha agreujat en altres. Els costos de producció no van units a una correspondència pel que fa als preus, amb la caiguda consegüent de la rendibilitat.

Només alguns sectors mantenen la seva viabilitat econòmica per si mateixos (horticultura, vinyet, flors i ornamentals, certs trams de la ramaderia intensiva...). Els ajuts comunitaris no són suficients, ni adequats, per mantenir una estructura agrària que no pot sostenir la competència amb l'activitat del sector turístic i tot el que s'hi relaciona. La manca d'inversió, les dificultats per organitzar un associacionisme agrari potent, l'existència d'estructures comercials obsoletes i poc transparents, condicionen cada vegada més la via-

bilitat del sector primari balear. Davant la persistència d'aquestes circumstàncies s'interromp la successió de les explotacions, amb l'envelliment i la reducció de la població ocupada en el sector. Malgrat tot, la crisi no és total. Al llarg dels anys noranta es crearen noves estructures associatives, algunes de les quals importants; es reforçà el funcionament d'alguna associació de llarga trajectòria, i s'intentà donar un nou impuls a la producció farratgera. Moltes d'aquestes iniciatives comptaren amb la presència directa del Govern balear mitjançant les empreses públiques Semilla i Ibabsa. La continuïtat d'aquests aspectes positius exigeix un replantejament i un reforç de la innovació agrària.

La innovació en agricultura

La innovació és un aspecte més d'una dinàmica econòmica que ha d'integrar l'activitat productiva amb iniciatives d'investigació, experimentació, transferència tecnològica i formació. El que queda clar és que activitats com l'agrària, sotmeses a intensos processos de re-

conversió, no poden sobreviure sense una forta acció innovadora. I l'agricultura mallorquina, en la seva etapa de crisi estructural sota pressió de la globalització i el monocultiu, segueix mantenint una intensa capacitat innovadora. Mai no s'ha interromput a Mallorca, si bé amb escassos recursos, la voluntat de recerca. Cal destacar el treball d'entitats com la secció d'experimentació de la Conselleria d'Agricultura, l'Obra Agrícola de la Caixa de Pensions, l'activitat de sa Canova, dependent de Sa Nostra, la labor dels tècnics de l'Ibabsa, determinats investigadors lligats a la Universitat, etc. La transferència de tecnologia s'ha seguit produint fins i tot en absència d'institucions que la facilitassin. D'una banda, gràcies a les activitats de promoció de les empreses i, de l'altra, per la facilitat amb què els nostres agricultors i empresaris agroalimentaris han accedit a les fires i activitats de transferència d'arreu d'Europa. Els viatges agraris ja fa anys que es duen a terme amb un èxit constatat. La passió per les noves maquinàries es comprova en fets com la importància del

parc de tractors o la intensa mecanització dels pagesos poblers.

Per veure el futur de la nostra agricultura amb esperança i rejuvenir els professionals, se n'ha de millorar la rendibilitat. És a dir: s'han de reorganitzar explotacions, transferir noves orientacions productives i generar noves estructures de comercialització en comú. Això implica invertir en formació i innovació.

La tasca que s'ha fet ara pot adquirir la dimensió necessària per garantir el futur del sector. Fer front als reptes de la implantació d'un nou model d'innovació hauria d'implicar l'opció pel desenvolupament d'un model agrari adequat a les nostres condicions i necessitats, sostenible, capaç d'oferir garanties en l'obtenció de béns col·lectius irrenunciables com la gestió del paisatge, els recursos naturals i la producció d'aliments saludables. En aquestes circumstàncies, l'agroecologia i la sobirania alimentària haurien de ser els criteris inspiradors de la nova proposta.

*Mateu Morro és portaveu d'Unió de Pagesos.

Situació actual de l'agricultura

MIQUEL SERRA

Els mals de l'agricultura ecològica són els mals de la nostra agricultura: preus baixos davant costos elevats de producció, especulació de sòl rústic, envelliment dels agents rurals, fortes inversions de partida, etc.

Realment, es fa difícil aventurar les solucions per frenar la decadència del sector agrícola, ja que aquesta és conseqüència de l'obertura del mercat internacional, que equipara preus i sous entre poblacions socialment molt allunyades. Això suposa un revulsiu per a les economies emergents, però un greuge comparatiu per a les que tenen una estructura més evolucionada.

Ja fa temps que es va veure com a principal via de comercialització l'especialització en productes de qualitat, productes que pel seu origen i la seva gestió tenien unes característiques molt concretes, i que responien a demandes que sortien de l'àmbit purament agrícola. Efectivament, les denominacions d'origen, les indicacions geogràfiques o l'agricultura ecològica, a part de complir amb la seva funció primera, tenen l'afegit de respectar el medi ambient, mantenir l'agricultura dins la xarxa social i oferir un producte de gran qualitat al consumidor.

Aquesta via alternativa representa l'esperança de l'agricultor, que pot tornar al seu paper com a abastador local, alhora que projecta a l'exterior una marca de qualitat associada a un entorn d'interès divers.

L'agricultura ecològica a les Balears

L'agricultura ecològica sorgí com un moviment de productors i con-

sumidors preocupats per la intensificació del camp i la granja animal. Davant els abusos agrícoles que acumulaven elements contaminants al sòl i als aqüífers, que degradaven els drets dels animals, que oferien un aliment sospitós, es va començar a practicar una agricultura més eficient energèticament parlant, més completa i lligada als usos tradicionals del seu entorn, més sana, social i nutritiva.

A Mallorca, a principi de la dècada dels vuitanta, va sorgir el Grup d'Agricultura Ecològica, els membres del qual varen col·laborar, conjuntament amb la Conselleria d'Agricultura i Pesca, per establir el Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica. Aquest organisme, màxima autoritat en aquest aspecte, regula i concedeix l'aval AE, que es fonamenta en el Reglament europeu (CEE) 2092/91, sobre la producció agrària ecològica i els aliments ecològics, en el qual

Tot i que fa més de dotze anys que existeix de manera oficial l'agricultura ecològica a la nostra comunitat, encara hi ha multitud de dubtes al seu voltant, dubtes que fan palesa la situació d'un moviment emmarcat dins un sector que es dessagna, que arriba al seu límit suportable, que se sent traït i ridiculitzat per un medi que el tingué de principal referent.

Exemple d'associació, raves florits que, una vegada capolats, aporten biomassa al sòl.

apareixen, entre d'altres, les directrius tècniques de producció.

Les tècniques ecològiques

Els mètodes emprats en agricultura ecològica no es poden resumir de manera breu, ja que sota aquest títol es fa tot tipus de producció (hortalissa, cereal, vi, oli, carn, formatge, fruits secs, elaboració al forn, fruita, etc.). Cada cultiu segueix unes indicacions concretes, té els seus sistemes propis de maneig, de rebuig de plagues, de conservació, etc.

Tanmateix, sí que podem donar unes directrius pel que fa a la prevenció sanitària, ja que és una característica comuna a tota l'activitat agrícola, ben igual que quan parlem de salut humana hi ha recomanacions generals independentment de l'edat o la raça de la persona.

Abans de començar, ha de quedar clara una idea: el concepte de plaga. Sembla que és de sentit comú que cada cultiu duu associada una plaga que tard o d'hora l'importunarà, i que s'haurà d'eliminar. Però això no té per què ser així. Hem d'aprendre a observar la finca com un sistema equilibrat amb els seus mecanismes de regulació. Quan per qualche motiu (excés de ferti-

lització, mala feina al sòl, abús del monocultiu, etc.) es romp l'equilibri, l'ecosistema reacciona destacant l'«oponent» del causant d'aquest desequilibri. Per tant, el coneixement previ del cultiu és essencial per desxifrar les relacions causa-efecte que inevitablement es donen i per avançar-nos a les seves conseqüències.

Paper de la matèria orgànica

Res no pot substituir la matèria orgànica en el seu paper de fertilitzant del sòl; aquesta aporta elements nutritius per al sòl, li dona estructura i contribueix a la proliferació de microorganismes edàfics. El sòl s'ha format per la deposició constant de matèria orgànica i deixalles naturals que la natura ha convertit en el seu combustible. En AE es poden emprar tots els fems (deposicions animals més palla, normalment) que provinguin de finques ecològiques i de finques extensives. Els que provinguin d'animals estabulats, pujats a força de pinsos amb medicaments, no es poden emprar, així com els de plantes de compostatge (per la presència de fangs de depuradora).

La tècnica de compostatge té sentit només en explotacions hortícoles i frutícoles i mereix un capítol

Policultiu de textures diverses.

L'aviram és un controlador efectiu de moltes plagues del sòl.

a part. Hi ha un mercat ampli de fertilitzants utilitzables en agricultura ecològica, tots obtinguts a través de processos naturals. La peculiaritat que tenen és el baix contingut en nitrogen, i això es deu a tres motius: l'alta despesa energètica que implica la síntesi d'aquest element, la contaminació d'aqüífers subterranis derivats de l'abús d'adobs nitrogenats solubles i l'afavoriment d'atacs de plagues a les plantes afeblides per un consum en excés de nitrogen. En el seu lloc, es recomana jugar amb la rotació de cultius, deixar el màxim de matèria orgànica al sòl i emprar lleguminoses, l'única família vegetal capaç de fixar el nitrogen atmosfèric al sòl.

Les races autòctones

És lògic suposar que les varietats natives estan més acostumades a la

climatologia, al sòl, als enemics naturals, que no les foranes. Una varietat esdevé autòctona d'un lloc quan fa tant de temps que hi és que ja es diferencia de la branca mare, i aquesta diferenciació és causada pel nou condicionament i ús que s'hi ha donat. El caràcter insular de la nostra comunitat accentua aquest fet, i hi trobam varietats locals de gairebé totes les espècies: hortícoles, frutícoles, oví, porcí, etc. El paper que tenen com a factor preventiu és importantíssim, i ens n'hem de servir, perquè, encara que no siguin tan productives, les despeses de manteniment sempre són baixes.

El foment de la biodiversitat

Si hi ha un dogma dins l'agricultura ecològica, aquest és que com més diversitat, més equilibri. Com més personatges conviuen, menys possibilitats hi ha que algú es trobi desproporcionat. Un dels grans

errors de l'agricultura convencional es basa en el monocultiu, la repetició de la mateixa espècie en grans extensions. És característica la varietat cromàtica i genètica a la finca ecològica, on es fan associacions i rotacions de cultiu (entre molts altres motius) per:

- Proporcionar hostatge a la major quantitat de fauna possible perquè interaccioni (bardisses, policultiu).
- Estimular la pol·linització amb la presència de floració com més temps millor (nesprer, aromàtiques).
- Optimitzar les reserves de nutrients al sòl emprant plantes amb sistemes radiculars distints (alfals, fruiters).
- Aprofitar espai (veça-civada, lleugua) i rebuig de plagues (liliàcies).
- Tota finca es complementa amb una càrrega ramadera que apro-

fit a els subproductes i proporciona fems.

Els productes fitosanitaris autoritzats

Hi ha cultius més difícils de dur a terme que d'altres perquè són atacats per plagues massa mòbils o persistents, com és el cas de l'oliva, el melicotó i la poma. Així i tot, es disposa d'una sèrie de productes per emprar com a darrer recurs. Com a fungicides: sofre, coure, polisulfur de calç, permanganat potàssic. Com a insecticides: sabó potàssic, arbre del nim (*Melia azadirachta*), rotenona, piretrina, oli mineral, *Bacillus thuringiensis*. En el sector de la fruita es combina amb la captura massiva amb trames. Per al cas de la mosca de la fruita (*Ceratitis capitata*), s'empra Tri-Pack, i per a la mosca de l'oliva (*Bactrocera oleae*), fosfat biamònic al 4%. Per a altres plagues, com el poll de Sant Josep, *Zeuzera*, *Carpocapsa*, hi ha la seva feromona particular amb trames delta.

Es poden «cuinar» preparats domèstics que en l'àmbit particular són útils: emprivada d'ortiga, que dona resistència a la planta i també és un fertilitzant; emprivada de coa de cavall per reforçar les plantes, i d'all i ceba com a repel·lent i antifúngic; el fruit de *Melia azadirachta* capolat com a insecticida; la llet descremada com a antivíric; pasta per a arbres a l'hivern a base de coure, ferro i calç; etc.

Com a conclusió ens hem de referir a l'agricultura ecològica, no com a via alternativa, sinó com l'opció de futur amb més possibilitats si s'aposta per una gestió respectuosa dels recursos bàsics (aigua i sòl). Una agricultura més ferma socialment, viable econòmicament, que no es desentén del passat i s'actualitza, a l'abast de tot hom i amb molt bon gust.

Per a més informació, telefonau al número del CBPAE: 971 887 014 o consultau el lloc web www.cbpaee.org.

*Miquel Serra, Consell Balear d'Agricultura Ecològica.

La innovació en viticultura i enologia. Del no-res a la glòria

JOAN MORA

Hi ha moments a la vida que, sense saber gaire bé per què, returam el ritme frenètic de la feina diària i ens vénen al cap moments de la vida professional que han marcat un abans i un després.

Aquest petit exercici de reflexió personal esdevé particularment important quan els canvis que s'han viscut coincideixen amb moments que han marcat una inflexió, no tan sols en la nostra vida, sinó també en la vitalitat i els canvis socioeconòmics que afecten el moment professional de cadascú. Esdevenia l'hivern de 1983 i jo era un jove llicenciat que vaig anar a Vilafranca del Penedès per fer un curs d'enologia. El gust per aquesta branca de la ciència no em va venir de família. A casa meva els coneixements que teníem sobre el vi no passaven més enllà del vi amb sífó que bevia el meu pare i d'alguna ampolla de La Rioja en dies assenyalats. L'estada a terres del Penedès em va resultar fascinant. Vaig descobrir un món nou que tot d'una em va engrescar i que ha estat una constant durant tota la meva vida. Les tècniques mo-

dernes en viticultura, en vinificació, la xampanyització i una cosa que vaig sentir que anomenaven control de qualitat i que semblava que era cabdal per garantir el futur del sector.

El gran desencís de la meva tornada a Mallorca no es va fer esperar. El passeig de Felanitx envoltat de tractors amb el seu remolc carregat de raïms que descarregaven a la Cooperativa o a altres cellers sense cura de la selecció del raïm ni del seu transport em va fer sentir que tot allò que havia estudiat amb il·lusió eren coses d'un altre món. Dos anys més tard tancava definitivament la Cooperativa de Felanitx i es començaven a arrabassar vinyes amb subvencions de la Comunitat Europea.

La sort, que no saps mai on s'amaga, va fer que començàs els meus treballs de doctorat sobre els vins mallorquins i poc després iniciàs la meva primera feina al celler de Can Ribas, a Consell. Passar del vi venut a l'engròs al mateix celler al vi en botella va ser un vertader èxit, això sí, no mancat de problemes, entrebancs i anècdotes que avui dia hom tindria difícil d'imaginar. El fet cert és que abans de 1985 cap celler a Mallorca no disposava d'equipament per controlar la temperatura de fermentació del most o, dit d'una altra manera, tot estava per fer.

La modernització dels cellers no estava deslligada d'una necessària innovació en la viticultura. Les proves amb varietats de raïm noves eren en aquella època encoratjadores, sense oblidar que les varietats que ja hi havia a Mallorca, amb les noves tècniques de vinificació, varen donar productes molt

dignes que eren impensables pocs anys enrere.

Potser on es varen donar els canvis més evidents va ser en els vins blancs. La temperatura controlada, que avui és una eina indispensable, va revolucionar la qualitat del vi blanc. Els moscats, els chardonnays i els premsals blancs varen entrar dins un mercat que els desconeixia i que a vegades desconfiava en un primer moment de la seva qualitat. I és aquí on va començar a tenir sentit allò que havia sentit a parlar al Penedès sobre el control de la qualitat.

En pocs anys es va mudar la tendència. En lloc d'acollir-se a subvencions per arrabassar la vinya, hom va començar, primer tímidament i més tard de manera massiva, a replantar i plantar noves vinyes. La conducció en espatllera, la introducció del reg controlat i la mecanització varen ser innovacions cabdals en un sector que semblava ensorrat feia només pocs anys.

Però la tecnologia i els bons protocols d'elaboració no eren l'únic que va canviar. L'interès del consumidor es va dirigir cap a aquests

nous vins mallorquins i també se'n va començar, si bé tímidament, l'exportació. La recuperació de la viticultura a Mallorca era un fet. Avui els cellers i els viticultors mallorquins han incorporat tècniques en tot capdavanteres que no tenen res a envejar a les pràctiques de les zones vitícoles més reconegudes. El control de la qualitat ja no és una cosa que es vegi llunyana, sinó una pràctica habitual. La mentalitat del pagès, del cellerer i del propietari han canviat, i la feina de l'enòleg, també. L'enòleg era vist com un «bruixot» que tenia una missió importantíssima dins el celler: que el vi es conservàs. Una professió envoltada d'una mena de secretisme i molt sovint d'intrusisme. L'arribada de la llicenciatura en enologia ha fet acostar al món del vi professionals ben formats i amb capacitat, no tan sols d'elaborar bons vins, sinó també d'assegurar la confiança del consumidor en un producte amb totes les garanties sanitàries.

I ara cal reflexionar sobre els canvis que ens esperen. La tecnologia ja està ben implantada a tots els protocols d'elaboració dels cellers.

En aquest sentit es produeix un canvi imparable en el consum que consisteix a considerar el vi com un acompanyant dels bons àpats i no com abans, en què es considerava un aliment més de consum diari com el pa o la llet. Això provoca un descens de consum de la quantitat de vi però una exigència més gran de qualitat.

Però, quin és el futur de la innovació en viticultura? Probablement, i tot resumint, adaptar-se a les exigències del mercat. Aquesta tasca la podem desglossar en diferents fronts. El primer és el respecte pel medi ambient. L'adaptació del conreu de la vinya al sistema d'agricultura ecològica o d'agricultura integrada cada vegada tindrà més adeptes entre els viticultors pel fet que el consumidor està cada vegada més sensibilitzat pels temes ambientals. En segon lloc, podem parlar d'innovacions en la mecanització de la feina. Si fa vint anys ens haguessin dit que a Mallorca arribaria a haver-hi tres màquines per veremar, no ho hauríem cregut. De segur que d'aquí a pocs anys la verema manual quedarà reservada a explotacions petites o a ca-

sos molt especials en què no sigui possible la verema mecànica. Altres operacions com la prepoda amb màquina i fins i tot les de fil·lolar o d'espampolar per tal que els raïms estiguin assolellats i oratjats deixaran de ser feines manuals. En tercer lloc, podem parlar d'innovacions en la manera d'entendre la maduració del raïm. La nostra illa té un clima ideal per al conreu de la vinya, però s'han d'entendre les particularitats que comporta un clima càlid i sec com el nostre. Si intentem traslladar el concepte de maduració d'altres indrets com pot ser França o algunes zones de producció de la Península, ens trobarem amb una tasca impossible. Hom ha d'entendre que el que es pretén no és obtenir uns raïms molt ensucrats que donin un vi d'alta graduació alcohòlica. El seny ens diu que els vins que han de donar aquests raïms han de ser, primer de tot, equilibrats, amb totes les aromes que ens

regala la varietat de raïm i allò que els francesos en diuen el *terroir*, és a dir, el conjunt de clima, sòl, pràctiques culturals, etc. Per tant, s'imposa un canvi de mentalitat que comença tot just plantant la vinya. S'ha de desterrar la idea que la vinya vol terrenys pobres i que per donar bons fruits la planta ha de patir. És cert que no convé plantar vinya en sòls molt fèrtils perquè l'excés de vegetació pot dur problemes i feines afegides que cal evitar. Però cal tenir sempre present que la vinya és un ésser viu i que per tant el seu metabolisme necessita els elements nutritius essencials. L'equilibri entre la vigorositat de la planta i la seva producció de fruit és potser el primer esglaó per tal d'obtenir un vi de qualitat.

Per últim, i en part relacionat amb el que hem esmentat fins aquí, hem de parlar del procés d'aclariment dels raïms. L'equilibri en la producció estableix que hi hagi una rela-

ció directa entre la càrrega de raïms que té una planta i la seva superfície foliar. Per tant l'aclariment dels raïms, és a dir, tallar fruits en verd per afavorir la maduració dels que es deixen a la planta, és una operació molt important. Si bé és cert que ja es comença a fer tímidament en alguns indrets, no és una pràctica generalitzada. Sempre hi ha la natural reticència a llançar raïms a terra davant la possibilitat d'una bona collita. Però cal canviar la manera de pensar i entendre que el que de veritat garanteix la bona collita en qualitat, per descomptat, és que la planta dugui els raïms que pot madurar correctament.

Probablement he deixat moltes de portes obertes sobre la innovació en viticultura i de segur que en el futur en descobrirem més que ara ignoram. Però d'això en parlarem d'aquí a una sèrie d'anys.

*Joan Mora és enòleg.

Més de 150 anys cuidant el nostre futur

Sostenibilitat

força

arrels

futur

Energia sostenible, un futur més segur
Des de sempre impulsam amb energia el desenvolupament sostenible i el futur de les nostres illes

gesa endesa

La raça bovina de Mallorca, producte de qualitat

GABRIEL PUIGSERVER

Els *productes diferenciats* ho són perquè n'hi ha d'altres que, per les seves característiques, es podrien consumir a qualsevol part del món. Aquests productes direm «globals» estan produïts amb genètica, alimentació, conreu, maneig, manufactura, etcètera, idèntics a qualsevol banda del món. Les gallines ponedores, els pollastres de carn (broilers), les vaques de llet frisones, les llavors (transgèniques o no), els adobs químics, zoosanitaris i fitosanitaris, són produïts i comercialitzats per empreses multinacionals i en molt de casos en règim de monopoli. Les característiques organolèptiques (color, sabor, olor, textura...) i nutricionals també són les mateixes. Ara bé, un de «diferent» varia dels altres per provenir d'un animal o vegetal de raça o varietat específiques, alimentat o cultivat de manera diferent, tractats segons costums peculiars, i tot això es reflecteix en un aliment de característiques especials que és més o menys valorat pel consumidor. De vegades, l'única diferència és un fet subtil, però que és valorat per un mínim de gent amb valors especials.

Un concepte que cal tenir molt en compte és el de «qualitat». Aquest no està marcat per uns paràmetres objectius concrets intrínsecs, sinó més aviat per un de concret, subjectiu, l'acceptació de part del consumidor, el qual diu si aquest producte és de qualitat o no. Ara bé, el pagès ha de saber vendre el producte que fa o fer el producte que realment es ven. El consumidor és en part una persona decidida, però també voluble i, sobretot, emmotllable. Una persona preocupada

per la seva salut voldrà consumir productes saludables, sense additius que el puguin perjudicar, comprarà aliments procedents de la producció agrària ecològica. N'hi ha que volen defensar el sector primari amb els elements culturals propis de la zona i consumeixen productes amb denominació d'origen protegida. Qui vol conservar un patrimoni cultural determinat consumirà productes d'indicació geogràfica protegida. Aquests són, a part de les marques de garantia, aliments amb característiques determinades, bàsicament les categories de protecció dels aliments de qualitat en l'àmbit de la comunitat europea; però també hi ha altres conceptes que defensen el món agrari autòcton en contrapunt dels moviments globalitzadors, monopolitzadors de l'economia mundial. Parlam de la *sobirania alimentària*, cada poble ha de ser capaç de desenvolupar el seu món agrari en benefici tant del productor com del consumidor locals, tant de la seva economia com de la seva salut i de la cultura dels pobles.

L'Associació de Criadors de Bestiar Boví de Raça Mallorquina té com a objectiu la promoció i la defensa de la raça i dels seus socis; però, a la vegada, defensa el medi ambient on es desenvolupa aquesta raça i, sobretot, el medi rural en general.

El bestiar boví de raça mallorquina és una raça autòctona en perill d'extinció a causa d'un cens molt reduït. Una de les maneres d'evitar la desaparició és assegurar la rendibilitat de la seva producció. La recuperació de la raça es va justificar inicialment per motius cul-

Gairebé tothom ja accepta que una sortida per a una sector del camp mallorquí és generar productes de qualitat o com a mínim productes diferenciats.

turals i sobretot mediambientals, ja que el pasturatge amb les vaques de raça mallorquina ha demostrat ser una eina de gran valor per netejar ermossos i boscs. La capacitat de poder-se mantenir amb els farratges naturals molt lignificats propis de Mallorca, com el càrritx, *Ampelodema mauritanicus* (planta piròfita i molt abundant), i el gran consum que fan de la biomassa vegetal del sotabosc, fan que siguin valorades a les finques de muntanya, marines i albuferes. Altres races foranes, de més grandària, no es poden mantenir al medi natural de Mallorca.

Els vedells mascles que no s'aprofitaven per a la recia eren consumits pels propietaris mateixos i els seus amics. En evolucionar positivament els censos de bestiar, es produí un increment dels vedells que els mercaders no volien comprar. També l'aparició de la malaltia de les vaques boges va ser un factor determinant. Els criadors començaven a considerar els vedells com un producte residual, ja que no es podien comercialitzar. La manca d'especialització carnissera de la raça (més petits i un índex de transformació dels pinsos a carn inferior) fa que explotar-la als conductes comercials convencionals no sigui rendible. Les canals són petites i els industrials de la carn no les accepten. Però, el que no se sap valorar són les virtuts organolèptiques diferents de la carn. El gust particular de la carn de bou de raça mallorquina és causat per dos motius: el component racial i l'alimentació natural.

Per això, un petit grup de socis va-

ren constituir una cooperativa que es va arriscar a fer un producte diferenciat amb molta cura i a comercialitzar-lo com a alternativa perquè la raça fos viable.

La diferenciació està determinada per la raça; per l'hàbitat de les mares, que viuen d'una manera sostenible al medi natural de Mallorca, en llibertat, i que s'alimenten de càrritx, canyet, fenàs i aglans, i també per la lactació natural dels vedells.

Posteriorment, el període d'engreix és particular. Després de desmamar-los, als quatre o vuit mesos, passen a un engreixador comú, on són alimentats amb productes tradicionals, exclusivament amb farina d'ordi i favó i amb garba d'avena (fenc de civada) produïda

al Pla de Mallorca (Cooperativa Agrícola de Sant Joan). Només s'afegeix a la farina carbonat càlcic, fosfat bicàlcic i sal marina sense refinar (additius minerals naturals). El procés d'engreix és lent, ja que no se sacrifiquen els vedells fins als dos anys o més. L'alimentació no és causa d'estrès perquè mengen farratge a lliure voluntat, però el pinso concentrat els és administrat de manera controlada a fi d'evitar qualsevol problema digestiu.

La canal, un pic sacrificat el bou, es deixa reposar penjada a temperatura de refrigeració un mínim de catorze dies. Després, s'escorxa en peces de carnisseria a l'estil del país, s'envasa al buit i s'etiqueta. La producció és molt limitada i es ven a dues carnisseries. El consu-

GRUP AVA

Viajes

Martel

BAL. 029 M/D

**SETMANA SANTA
2008**

TUNÍSIA del 19 al 24 març des de 509 EUROS
TUNÍSIA estada + circuit des de 632 EUROS
PRAGA del 19 al 24 març des de 700 EUROS
ISTANBUL/CAPADÒCIA des de 750 EUROS
LISBOA del 19 al 23 març des de 442 EUROS
BERLÍN del 20 al 24 març des de 630 EUROS
LISBOA del 20 al 24 març des de 584 EUROS
DUBROVNIK del 20 al 24 març des de 609 EUROS
ROMA del 20 al 24 març des de 446 EUROS
MALTA del 20 al 24 març des de 489 EUROS

Taxes no incloses, consulta altres suplementos

Oms, 50 · Ap. de correus 696 · 07003 · Palma (Mallorca) · Tel. 971 72 38 42 · Fax 971 72 69 42

A/e: ventas@viajesmartel.com

midor sensibilitzat sap que, a més de rebre un producte diferenciat amb un gust especial i amb una seguretat alimentària acurada, col·labora al manteniment d'una raça autòctona del nostre patrimoni cultural; ajuda a la continuïtat de les guardes de vaques a la muntanya, que protegeixen l'entorn natural i afavoreixen la lluita contra els incendis forestals, i fomenta la producció agrària del Pla de Mallorca a la vegada que es manté el paisatge rural.

Si coneix un poc més la raça i el seu entorn, el consumidor d'aquesta carn valorarà un poc més el producte.

Segons els corrents demogràfics històrics al Mediterrani, les teories dels experts de l'evolució de les races bovines i la història mateixa de Mallorca, es dedueix que l'origen dels bous de raça mallorquina es troba al tronc roig convex del sud-oest espanyol i el tronc ultraconvex castany nord-africà. L'adaptació al difícil medi natural de l'illa ha conformat aquest bestiar cap a una hipometria clara, o sigui, són de grandària reduïda, ja que les vaques pesen només prop de tres-cents quilos i els bous fins un màxim de cinc-cents quilos. Des de la dominació àrab, època

de màxima esplendor del cens, la reducció dels efectius ha esdevingut lenta i constant. Com a animal de feina, fou substituït pel bestiar de peu rodó (cavalls i muls) quan es construïren camins més bons. A més, la seva carn no es valorava. El règim de pasturatge extensiu va ser limitat per l'establiment de les grans possessions feudals després de la conquesta de Jaume I, parcel·lació que es va poblar d'arbres fruiters com el garrover, l'ametler i sobretot la figuera, mannà per a la cria intensiva del porc que fou un recurs vital de l'economia rural mallorquina. Al llarg del temps es va relegar la cria bovina a les muntanyes i a les albuferes, molt nombroses (també el paludisme) a Mallorca abans de les dessecacions al final del segle XIX. Fins a l'any 1979 no vàrem ser conscients que teníem una raça bovina i que estava a punt de desaparèixer.

Els ancestres de la raça foren deu vaques i un bou. Actualment, tenim un cens aproximat de dues-centes seixanta vaques i una dotzena de bous sementals. Avui hi ha una trentena de guardes de vaques de raça mallorquina, encara que la majoria són petites i es componen de dues a vuit vaques de mitjana.

La problemàtica de la raça continua essent conseqüència de la situació de Mallorca. El món rural està en greu perill d'extinció. La globalització i sobretot les tendències de l'economia local (l'auge del sector de la construcció, de les activitats immobiliàries i del turisme residencial) fan que els beneficis al sector primari siguin desequilibrats en relació amb els costos de producció. La població ha fugit esparverada de l'agre. Només es mantenen produccions molt industrialitzades com el sector de producció intensiva de fruites i hortalisses. També hi ha un increment al sector del vinyet amb producció dels diferents vins amb denominació de qualitat i altres produccions de qualitat (oli de Mallorca, sobrassada de porc negre, produccions ecològiques). Gràcies a les ajudes de les administracions, sobreviu una bona

part del sector.

La despoblació o més aviat la substitució de la població al medi rural, la pagesa per la urbana, fa que no s'ocupi el territori de la mateixa manera. Carboners, llenyaters, pastors i agricultors han estat substituïts per caçadors, cercadors de bolets, excursionistes, turistes i «xaleters» que exerceixen una altra acció o cap sobre el medi natural. L'expansió dels incendis forestals és el problema més comú a tot el territori. Els factors confrontants, l'aigua i els tancaments limiten l'expansió de la raça bovina mallorquina.

Un altre problema, aquest intrínsec de la raça, és l'alt grau de consanguinitat que hi ha als efectius actuals, ja que el nombre d'individus fou molt limitat a l'inici de la recuperació. Per això, l'engreixador és també un centre de selecció dels futurs bous sementals, per poder dirigir els actes de cobrir més desitjables i de mínim parentesc. Des d'aquesta *parada de sementals* distribuïm a cada guarda el brau més adient per a les vaques. Hi ha una dotzena de sementals que es dediquen a cobrir vaques aquí i allà traginats amb un carretó per tot Mallorca. Malauradament, aquests braus tenen una vida relativament curta, ja que per lluitar contra la consanguinitat és molt important una renovació generacional constant i ràpida de la plantilla de sementals.

Després d'una sèrie de temporades com a sementals, els braus s'han de sacrificar. Però el preu al mercat d'aquest tipus de canal és ínfim, motiu pel qual, a causa de les característiques organolèptiques tan especials, es va crear un producte diferenciat que és l'estofat de bou de raça mallorquina, plat que elabora un conegut restaurant del Port d'Andratx amb gran acceptació entre els seus clients.

La carn de bou de raça mallorquina pot ser un exemple de producte de qualitat o diferenciat que ha trobat un espai dins l'espectre d'oferta per al consum que en principi semblava que no tenia.

*Gabriel Puigserver és manescal.

Som i Serem Ràdio, quan la creativitat de la resposta supera la mediocritat de l'agressió

PERE BUENO

L'any 2000 (un any després d'haver-se constituït el Pacte de Progrés), per impuls de la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears que regia Joan Melià, naixia Somràdio, una radiofórmula en la nostra llengua pensada per promocionar la música que es fa a les Illes Balears i la música en català. Somràdio emetia durant les 24 hores una selecció musical de qualitat, amb una proporció considerable de música de les Illes Balears, i va demostrar que el panorama musical en català té una maduresa envejable per moltes llengües amb dimensions demogràfiques similars a les nostres. A més, cada hora passava un breu informatiu i una agenda que posava en valor l'oferta cultural de la nostra terra. L'emissora va arribar a tenir 20.000 oients.

Quan l'ala més dretana del PP va arribar al Govern balear l'any 2003, lògicament, aquest format de ràdio (que pretenia promocionar la llengua i la cultura de les Illes Balears) no interessava als gestors de la Conselleria d'Educació i Cultura. Les actuacions contra aquest mitjà de comunicació varen començar immediatament després del nomenament de Miquel Melià com a responsable de Política Lingüística (un director general importat de Catalunya, amb carnet d'un partit nacionalista català) i d'Antonio Vera (marit de la consellera d'Obres Públiques que recomanava superar els límits de ve-

locitat per carretera i etern opositor frustrat al cos d'assessors lingüístics de l'Administració de la CAIB) com a gerent del COFUC. Els encarregats de la selecció musical de l'emissora varen rebre instruccions de la Conselleria perquè bandejassin determinats grups de música i, per primera vegada, criteris polítics a l'hora de redactar notícies.

El 3 de novembre de 2003, el conseller Francisco (Jesús, «Tito») Fiol va anunciar al Parlament que el Govern havia decidit tancar Somràdio. Les excuses no podien ser més barroeres: d'una banda, amb aquesta mesura, el Govern s'estalviava 151.00 euros anuals (es poden comparar amb els sis milions d'euros que costava mantenir un equip ciclista o els quatre milions que va costar adquirir el centre cultural Costa Nord!) i, de l'altra, es tractava d'una ràdio «il·legal» i «il·legalitzable». El responsable de Cultura no havia previst que allò que, sens dubte, és il·legal és incomplir la llei, en aquest cas, la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears, que obliga els poders públics a promocionar la llengua catalana als mitjans de comunicació i prohibeix explícitament fer passes enrere en el procés de normalització lingüística. A més, l'actuació anunciada per Fiol implicava deixar sense feina més de deu persones, factor que no va preocupar en cap moment l'executiu autonòmic.

La resposta a aquesta agressió fou unànime: la plantilla de l'emissora, el col·lectiu de músics, els sindicats, els promotors musicals, l'oposició política, una munió de col·lectius, organitzacions i associacions i més de tres mil persones a títol individual es varen oposar al tancament. La plataforma, que es va anomenar Som i Serem Ràdio, tot d'una va obrir una pàgina web per difondre el manifest de rebuig i recollir suports, i va organitzar activitats per recollir fons per a la causa.

Moltes de les actuacions contra la llengua i la cultura catalanes que va prendre el Govern de Jaume Matas varen tenir una resposta semblant. Com a exemple, les mesures anunciades el dissabte de Sant Antoni de l'any 2004 varen provocar la rebel·lió del professorat de català i el naixement de l'Assemblea per la Llengua, que va reunir centenars de persones al Centre de Cultura de Sa Nostra quinze dies després de l'anunci d'aquestes actuacions regressives.

Però la novetat de la resposta de la plataforma Som i Serem Ràdio rau en tres factors: l'organització, la continuïtat en el temps i la recerca d'incentius per continuar la lluita. La feina feta per aquesta plataforma no ha aturat mai. Entre les accions que ha fet, cal destacar l'edició d'un disc en què participaren 15 artistes i conjunts, festivals i concerts, recollida de signatures, l'edició d'una camiseta amb un dibuix de Maria del Mar Bonet... Tanmateix, l'espurna que l'ha mantinguda viva ha estat que va decidir, des del principi, fer una

passa més i actuar com a contrapoder: l'objectiu de la plataforma, més enllà de criticar el tancament de la ràdio, ha estat sempre tornar a posar l'emissora en funcionament.

La plataforma no ha afluixat. I ha aconseguit l'objectiu: finalment, i aprofitant que (de moment) Internet no està subjecta a la legislació que dicten enemics de la nostra llengua, a mitjan 2006 les emissions de Somràdio es varen reprendre a la xarxa, gràcies a la feina de desenes de voluntaris. Actualment, Som i Serem Ràdio (<http://www.somiseremradio.cat>) té una salut de ferro. El projecte supera les intencions inicials de tornar a posar en marxa una radiofórmula musical, i l'emissora ofereix una graella de programació completa, en què tenen cabuda des dels esports fins al cine-

ma, passant òbviament per la música, que n'és un component essencial. El fet que sigui una ràdio digital té tot un seguit d'avantatges, com ara que es pot disposar de tota la programació a la carta: en podem escoltar qualsevol programa que ja s'hagi emès a qualsevol hora de qualsevol dia. A més, la portada del web funciona com un portal de notícies relacionades amb la música i la cultura.

La lluita i l'exemple de Som i Serem Ràdio mereixen un homenatge. Jo li'n faig un cada dia. En encendre l'ordinador el primer que faig és accedir a <http://www.somiseremradio.cat>. En realitat, no és tan sols un homenatge: l'escolto perquè hi pas gust. Us hi voleu apuntar?

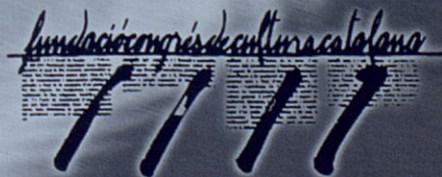
*Pere Bueno és extreballador de Somràdio.

Opinió

EL MIRALL amb el suport de

Generalitat
de Catalunya

Joana Lluïsa Mascaró

«La cultura fa la vida més agradable
i més plena»

MACIÀ CALAFAT

Entrevista

Joana Lluïsa Mascaró Melià va néixer a Alaior (Menorca) el 4 de juliol de 1959. És mestra d'escola, està casada i té una filla. El 1986 es va afiliar al PSM. Forma part de la Comissió Executiva d'aquest partit des del 2000. Ha passat per les secretaries de Benestar Social i Sanitat, i des del mes de maig del 2006 és la presidenta del partit. Des del 1995 és regidora de l'Ajuntament de Llucmajor, i des del 1999 és la portaveu del grup municipal. Durant la legislatura 1999-2003 va ser cap del Servei d'Innovació de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. El 2004 fou candidata del PSM al Parlament Europeu dins la coalició Pobles d'Europa. Diputada del PSM-Entesa Nacionalista al Parlament de les Illes Balears durant la legislatura 2003-2007, des del 2007 és portaveu del grup de consellers del Bloc per Mallorca, vicepresidenta d'aquesta institució, i consellera de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca. També és portaveu del Bloc per Mallorca a l'Ajuntament de Llucmajor.

Representau al Consell de Mallorca la coalició Bloc per Mallorca, integrada per PSM, EU-EV i ERC. Aquesta diversitat suposa una dificultat a l'hora de posar d'acord sensibilitats tan diverses?

A l'hora de les sensibilitats, no, per-

I com és la vostra relació amb els socis de govern?

És relativament bona. Amb Unió Ma-llorquina no havíem tingut pràctica-ment cap contacte fins ara. Amb el PSOE sí que n'hi havia hagut una mica més, tant de caire polític com perso-

nal. Però, en general, bé. El problema que tenim al Consell és el mal finançament, que és on hi ha les

estirades entre els diferents socis. A començament de la legislatura, es va decidir prioritzar els serveis socials, ja que el pacte va considerar que eren primordials. Però hem d'aconseguir més recursos: les persones no tan sols es desenvolupen amb les necessitats

vitals cobertes, la cultura també fa la vida més agradable, més plena. Per tant, haurem de lluitar per això.

Com heu trobat el Departament de Cultura del Consell després de la vostra arribada? Quines mancances hi heu trobat?

Més que mancances, diferències de criteri en alguns aspectes. Algunes coses les hem continuades. Tal vegada canvia una mica la manera de promoure la participació de les entitats o d'entendre la promoció de la literatura i de la música. En alguns aspectes, com el Teatre Principal, hem trobat les obres acabades i l'hem pogut obrir.

I econòmicament?

El problema és que han abaixat una mica el pressupost per a activitats per mor de la pujada de sous al personal. Durant la passada legislatura hi va haver un acord per incrementar el salari dels treballadors de l'Institut, que posteriorment s'ha fet extensiu als de la resta del Consell. I això ha limitat el pressupost de les diferents àrees; però esperam que pugui durant els propers anys.

Quines línies de feina heu decidit posar en marxa a l'àrea de cultura durant aquesta legislatura?

Tenim en marxa *Mallorca terra d'escriptors*, que pretén donar a conèixer la literatura de Mallorca, tant l'actual com la passada. El programa va començar amb els Premis Mallorca i amb la reedició del llibre *El color*, de Blai Bonet. La finalitat és posar totes les persones que són un referent dins

«Aquesta legislatura implantarem un pla de castells i el dotarem d'un fort pressupost»

què la veritat és que compartim moltes coses; a nivell personal i ideològic la coincidència és total. Com a grup, les principals dificultats de relació les tenim com a conseqüència del fet d'estar separats físicament a diferents edificis.

Embat

Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

el món de la literatura a l'abast dels nous lectors, i també donar un impuls als joves creadors, sobretot pel que fa a escriptura teatral. Precisament un dels nous eixos del Teatre Principal són els nous creadors, tant els autors com els directors i els actors. L'objectiu és recuperar els referents anteriors i crear-ne d'actuals. I això ho volem fer també en el món de la música, amb l'edició de partitures de composició, tant per a corals com per a orquestres, seguint un projecte iniciat fa anys per Damià Pons. O donant suports als festivals dels pobles i fent possible que els músics d'aquí es projectin dins l'illa i cap a fora. Enguany, a més, aprofitam per commemorar el cinquantè aniversari de la mort de Llorenç Riber i de Maria Antònia Salvà per fer exposicions didàctiques.

I l'any Jaume I...

L'any Jaume I és una de les novetats del 2008. És una campanya que Cultura farà conjuntament amb Presidència, que s'hi ha volgut implicar per retre homenatge a un referent de la nostra història. Amb Jaume I comença una nova etapa dins aquesta terra, és una figura emblemàtica en l'àmbit històric, cultural i popular. El Consell aprofitarà el caire popular de Jaume I per donar a conèixer els altres àmbits en què el rei estava implicat.

Què teniu previst per promoure les manifestacions culturals fetes en llengua catalana?

Totes les línies d'ajuda a publicacions van a edicions en llengua catalana. És l'idioma en què es fan la majoria de representacions del Teatre Principal. El Consell farà acords i iniciarà una línia d'ajudes adreçades a entitats de caire privat i a ajuntaments per promoure actuacions a favor de la llengua a diferents municipis de Mallorca.

El Teatre Principal s'ha convertit en el buc insígnia de la política cultural del Consell, amb un èxit de públic i de crítica impor-

tant. Diferents poblacions de Mallorca han obert teatres durant els darrers anys. El Consell ha pensat com ho pot fer per aprofitar totes aquestes infraestructures culturals?

Tenim en marxa el Circuit d'Arts Escèniques. Som conscients que el pressupost és molt petit, perquè el teatre mou moltes persones i moltes produccions, i necessitaria una forta inversió econòmica, que el 2008 no serà possible, però que esperam que el 2009 sí que ho sigui. Tenim previst dur les obres que vénen al Principal, especialment a la sala petita, a teatres d'altres municipis. Actualment, hi ha festivals de teatre a pobles com Santa Eugènia, que no tenen sala però fan una mostra a l'estiu, i continuaran tenint el suport del Consell. Ben igual que a Consell, on fan una Mostra de Teatre Amateur. També estan previstes línies de col·laboració des del Principal amb l'Escola Superior d'Art Dramàtic perquè els joves actors hi puguin començar a fer actuacions.

Teniu pensada alguna línia d'actuacions per promoure la música cantada en català?

Hi ha el suport a l'associació Mú-

sics per la Llengua des del Departament de Política Lingüística. Des de Cultura es vol fer una feina per recuperar músics mallorquins mig oblidats però que tenen obres molt bones tant de música clàssica com de popular.

Davant una oferta cultural tan àmplia, no hi ha el perill que l'espectador quedi saturat?

Si l'oferta és de qualitat, els espectadors s'hi acostumen i, com més en tenen, més en volen: si la gent no s'avesa a anar a un concert, si no s'avesa a llegir, si no s'avesa a anar al teatre, no hi va. Si l'oferta és bona, en canvi, la gent hi va. Cal educar el públic amb una bona oferta cultural, de manera que després no en pugui prescindir.

Un sector que va ser polèmic durant la passada legislatura va ser el de la cultura popular i tradicional, amb fets com els dels Simpson a les Festes de Sant Sebastià. Quines mesures posarà en pràctica el Consell per fer que la nostra cultura popular recuperi el lloc que no hauria d'haver perdut mai?

Primer de tot, reactivar el Consell Assessor de Cultura Popular, que

és una eina clau: és important que la gent que estudia aquest món estigui al costat de la institució, fent propostes i donant qualche estirada d'orella si no anam bé. Ja a la primera reunió varen sortir tota una sèrie d'iniciatives. Mirarem de tirar-les endavant amb el seu suport, amb la finalitat d'impulsar unes manifestacions que siguin populars, però també que siguin cultura, que no es converteixin en un folklorisme de mostrador sense res darrere. S'ha d'aprofitar que la cultura popular ha tornat a arrelar i tirar endavant. Hi ha molta de gent jove que sona les xeremies o que torna a glosar. I això ho hem d'aprofitar per oferir-ho als municipis i tenir-ho

present per a diferents actuacions. **A començament de legislatura vàreu anunciar el projecte de fer una filmoteca pública entre el Consell i l'Ajuntament de Palma. Quines passes s'han fet?**

Hi ha el compromís de tirar-ho endavant durant aquesta legislatura. Estam en contacte amb filmoteques de fora, la de Catalunya principalment, per aconseguir fer una gira de pel·lícules. I també amb altra gent, amb altres entitats. Les filmoteques no tenen un públic gaire majoritari, però sí especialitzat. També s'hi ha de donar resposta i augmentar el nombre de persones interessades. El que he dit

abans de la música i el teatre també serveix per a les filmoteques, s'ha d'educar els espectadors. És un dels projectes que segurament veurem aquesta legislatura.

Quina opinió teniu sobre el suport genèric als llibres?

El món editorial és complicat i costós, i segurament molts de llibres no haurien sortit si al mercat si no tinguessin el suport institucional, igual que moltes obres de teatre o molts de concerts no es podrien fer sense les institucions. Jo crec que el Consell ha de mantenir el suport genèric, sense el qual segons quins llibres no sor-

EL MIRALL
amb el suport de

Consell de Mallorca

ESTOP
ESTUDIS TOPOGRÀFICS

- Plànols Topogràfics
  - Mesuraments
  - Replanteigs
- Fotografies aèries
  - Verticals
  - Panoràmiques
- Publicitat aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes agrícoles
- Estudis mediambientals

Plaça Rosselló, 4A, 3r - Tel. 971 72 33 56 Fax 971 71 89 01
www.estop.org E-mail: estop@estop.org

tirien al mercat: perquè som un mercat petit i perquè la gent encara llegeix poc. I alguns de temàtica molt específica no s'editarien mai. Actualment, hi ha un moviment que consisteix a deixar llibres al carrer. En certa manera el que fa el Consell ve a ser això: no els deixam al carrer, però els editam perquè la gent els pugui llegir.

El Consell manté la titularitat de l'Espai Mallorca. Teniu pensada algun tipus d'activitat per millorar la presència de la cultura de Mallorca a Catalunya?

La projecció exterior és del Govern, però és vera que l'Espai Mallorca ens dóna la possibilitat de promoure llibres i exposicions a Catalunya i que el Consell faci aquesta funció. Jo estic molt contenta amb l'Espai Mallorca, crec que va ser un gran projecte de Damià Pons que el Consell no pot deixar perdre. L'Espai té projecció i s'ha de mantenir.

Un dels àmbits en què és més necessari incidir és en la promoció de la nostra llengua. Quins projectes teniu respecte de la política lingüística?

El Consell encara té poques competències en política lingüística. Això no vol dir que no facem coses. I sobretot col·laboram en actuacions conjuntes amb el Govern i l'Ajuntament. Hem iniciat una línia discreta, però que pensam que pot arribar a bon port, que és la col·laboració amb els ajuntaments per crear places de dinamitzadors lingüístics. També estam en contacte amb les associacions de persones immigrades per fer actuacions amb vista a la seva integració lingüística. Mantenim la línia d'ajudes—que fa molt temps que existeixen— a la retolació del petit comerç, a la normalització lingüística de les cartes dels restaurants. I tota una sèrie d'activitats que sortiran: tenim una directora insular molt jove però amb molta d'empenta que té pensades tot un conjunt de mesures per posar en marxa.

Les polítiques patrimonials també han estat una de les mancances del Consell de Mallorca durant els darrers anys. En aquests moments ens trobam amb alguns edificis emblemàtics en perill, com ara els castells i les torres de defensa. També s'hauria de defensar el patrimoni arqueològic, massa sovint víctima de la construcció desbordada que s'ha apoderat de les nostres illes. Què teniu pensat per avançar en la protecció del patrimoni?

Una de les primeres passes és fer complir la llei en tots els seus aspectes. I això passa per fer pedagogia, no tan sols entre les institucions, sinó que també s'han de convèncer les empreses, especialment els constructors, que el patrimoni té un valor afegit. La qüestió dels castells la complica molt el fet que són rehabilitacions costosíssimes que no pot afrontar una persona. I es tracta de propietats privades. Per tant hem de cercar la manera d'oferir ajudes, primer perquè no caiguin i després per restaurar-los. En el cas d'Alaró el Consell té molts de problemes amb la propietat, i aquests litigis no hi ajuden gens. Aquesta legislatura implantarem un pla de castells i el dotarem d'un fort pressupost, provinent d'Europa o de les institucions culturals de l'Estat. En el cas del patrimoni arqueològic, als llocs en què no hi ha construcció de vegades és millor no excavar. D'altra banda, des de Calvià fins a Artà hi ha excavacions que s'han fet molt bé i s'han d'oferir als visitants com un patrimoni atractiu. Altres indrets del món que tenen restes menys importants en treuen un rendiment econòmic més gran. Si tot va bé, les fundacions que han demanat ajudes de l'Administració per fer les excavacions després poden començar a treure algun rendiment amb visites o itineraris guiats. Evidentment, les administracions també s'hi han d'implicar. De vegades es diu que Cultura sempre paga i que qui se'n beneficia és el turisme. En realitat, qui se'n be-

neficia és el conjunt de la societat. **Un dels moments segurament més dolorosos d'aquesta legislatura ha estat la continuació de l'hospital a Son Espases, on hi va haver qüestions encara no explicades de destrucció de patrimoni.**

Aquí es va fer molt malament des del començament, tant des del punt de vista patrimonial com des del punt de vista urbanístic. Deixant de banda el patrimoni, Son Espases d'aquí a cinquanta anys estarà situat probablement al centre de Palma. I la ciutat necessita un pulmó verd allà enmig. El que acompanya l'hospital no permet creure en un futur gaire bo per a aquella zona. Des del punt de vista patrimonial, hi varen entrar les màquines sense control arqueològic de cap tipus i varen fer un gran forat on no sabem ni sabrem mai què hi havia. Ara el Consell fa una excavació a la resta de la finca. Hem començat per la zona de l'edifici, on s'han trobat restes de ceràmiques. Es veu que hi havia una necròpolis que era d'enterrament en gerres. I encara queda per excavar tota la zona dels aparcaments subterranis.

Per dur endavant totes aquestes polítiques necessitareu el suport de les entitats de la societat civil. De quina manera les implicareu en la nova política cultural, patrimonial i lingüística?

N'hi ha algunes que pel seu pes específic, com l'Obra Cultural Balear, tindran un conveni directe amb el Consell. I d'altres tindran suport puntual per a projectes, amb unes línies d'ajuda, que es faran públiques, en teatre, música i política lingüística. En matèria de patrimoni, tant n'hi haurà per a ajuntaments com per a particulars que tenen una casa amb valors patrimonials que s'hagi de restaurar i que no tinguin recursos suficients per fer-ho. Si els obligues a protegir el patrimoni, has d'ajudar a mantenir-lo.

Sermó de la conquesta

GABRIEL SEGUÍ I TROBAT

1Jn 2,18-21

Ps 95

Jn 1,1-18

Reverendíssim Pare i molt il·lustre Capítol, germans concelebrants, honorables autoritats, i benamats tots en el Senyor,

1. Ens ha reunit, en aquesta eucaristia, la Paraula encarnada de Déu, en ocasió d'una nova commemoració de l'entrada del nostre mític rei Jaume I a Medina Mayurqa,¹ al llindar de celebrar el 800è aniversari del seu naixement a Montpeller. Nosaltres som un poble convocat pel Déu vivent, a fi que siguem els seus testimonis creïbles davant la humanitat, en l'única història que existeix, aquella en què el Déu de l'aliança estima, parla, allibera i sosté els qui ha cridat «de les tenebres a la seva llum admirable» (1Pe 2,9). La història del poble de Mallorca i de la resta d'illes germanes, des de l'edat mitjana ençà, no és, doncs, una successió d'esdeveniments casuals, sinó que té un sentit profund que som cridats a desvetllar en aquesta diada. Hi farem memòria de fe i memòria ciutadana, no tant per recrear o restaurar èpoques passades, sinó per fecundar el present i preparar el futur, amb lucidesa i encert. Mn. Miquel Costa i Llobera ens ho adverteix:

Siau qui sou; mes no atiant vells
[odis,
de raça, ni amb emfàtiques
declamacions lloant tot lo que és
[vostre,
fins les mateixes úlceres...
Siau qui sou, més no us tanqueu,
[ombrívols,
dins una llar històrica

sense horitzons. Volau sobre les
[terres
enfora, amunt, com l'àguila!²

«Volar sobre les terres» significa també saber contemplar, gojosament, el Just que han plogut els núvols (cfr. Is 45,8), vull dir el Messies que prengué carn humana, del qual feim memòria en aquesta octava de Nadal, com si fos Ell una alimara flamejant, dins la foscor de la nit, per als qui sospiren una nova humanitat.

2. Ressonen avui dins la Seu les veus de l'avior; tal vegada, alguns diran que són les veus de fantasmes del passat, de temps que ja no tornaran. Més aviat se'ns afiguren els ecos dels musulmans mallorquins que, en aquest indret mateix, lloaven Al·là, just i misericordiós. Igualment, són els ecos dels cristians que hi bastiren l'església mare de la recobrada diòcesi, el poble sant de Déu que ha renovat el sacrifici de la redempció en aquest altar, l'únic que ha tingut la nostra catedral, des que fou dedicat, per primera vegada, pel bisbe Pere de Morella el 1269; és el bell símbol eloqüent de la transmissió de la fe apostòlica, de la unitat del ministeri ordenat i de l'emocionada obediència al manament del Senyor de fer sempre el seu memorial, per part de l'Església mallorquina, empeltada en aquesta terra nostra pels catalans del rei Conqueridor. Aquest altar està plantat dins la terra plena de llecor i ens fa avinent que, dia 31 de desembre de 1229, el nostre poble va néixer cristià i català, per més que, ben aviat, va adquirir personalitat pròpia, dins la confederació catalanoaragonesa,

simbolitzada pel pi de les tres branques i per la mata de jonc. Amb les terres que parlam la mateixa llengua, tenim lligams de germanor des del mateix moment de l'arribada de Jaume I en aquesta illa, perquè de tot arreu del seu regne anaren acudint els nous mallorquins i ens llegaren els seus llinatges diversos i, en part, el seu accent peculiar. En contacte vital amb la serra, amb el pla, i amb les costes i marines, constituïren un nou poble, obert a la Mediterrània.

3. Ara bé, no podem oblidar que nosaltres fórem fundats com a nació sobre la sang abundosament vessada dels anteriors habitants de Mallorca, els perdedors de la conquesta. Els creients de l'Islam eren fills i filles de Déu, i com els nouvinguts que entraren a la ciutat assetjada al crit de «Santa Maria», ells també veneraven la Mare del Salvador. Per això, en evocar la història nostrada amb tot el dret, és necessari que tinguem ben presents, en primer lloc, els mallorquins i les mallorquines oblidats i represaliats per qualsevol motiu, els noms dels quals han estat esborrats, arbitràriament, dels llibres d'història. Tanmateix, ells són rescatats sempre en la memòria eucarística, perquè el Senyor Jesús va néixer i va morir als afores de la ciutat (cfr. Hb 13,12), en companyia dels marginats, dels exclosos i dels maleïts. El país que projectarem entre tots cap al futur no pot sorgir de la sang, de la violència, de la revenja i de l'opressió, encara que sigui en nom de la justícia, sinó de la generositat, del diàleg honest, de la persuasió, del pacte i de la recerca comuna de la veritat. Cal que aprenguem les doloroses lliçons de la nostra història, per no reproduir les intoleràncies, els dogmatismes i les persecucions dels uns contra els altres, que han esquerdat la nostra convivència.

No podem «atiar vells odis de raça»; en aquesta diada solemne i clara, tots som urgits a un compromís pacífic, democràtic i plural,

per superar els traumes i esvaïr les ombres de la nostra història. I a fer un exercici profund i sincer de perdó col·lectiu, per reconciliar-nos mútuament, com a Església i com a societat. Ens caldrà tenir coratge ferm per mirar de cara «les nostres úlceres», amb serenor i netedat de cor, apassionats per la justícia, delerosos de la fraternitat, animats per la veritat. No debades, sant Joan ens ha dit: «Vosaltres estau ungits amb l'Esperit d'aquell qui és sant, i tots teniu el coneixement necessari.»

En aquest sentit, l'Església de Mallorca, per bé que continuadora de la que fou restaurada a principis del segle XIII, no se sent la posseïdora de la veritat única, sinó que, més tost, s'entén com posseïda per l'eterna Veritat, que és el Crist, «camí, veritat i vida» (Jn 14,6). Per aquest motiu, cerca eixa veritat feta Persona, sovint a les palpentes, començant per les Escripures que just ara hem proclamat; després en el memorial eucarístic; emperò corre també darrere Ell enmig de la ciutat dels homes, com l'Esposa del Càntic dels càntics, que encalça el seu Estimat pels carrers i les places de Jerusalem, i pregunta per Ell a tothom qui troba (cfr. Ct 3,2-3). I és aquí on l'Església

enceta un diàleg amb el món modern, fins i tot amb aquells qui, aparentment, són els seus adversaris. Tot per atrotar les bones llaavors que l'Esperit de Déu ha espargit en el sementer del món, perquè la humanitat arribi a la felicitat i a la plenitud de la vida.

4. En efecte, en els nostres temps, i per col·laborar a reconstruir la pàtria, la comunitat cristiana mallorquina fa l'opció evangèlica d'aban-

donar la prepotència i la coacció d'èpoques passades, la recerca de privilegis i d'espais de poder, i en demana perdó, amb humilitat i mansuetud,³ per esdevenir el fràgil tabernacle del Crist, plantat enmig del món i sacsacat pel vent de la història, seguint les drecceres lluminoses del beat

No és possible demanar a l'Església de Mallorca que aposti decididament pels drets humans i els pobres, la llengua i la cultura, la protecció de la natura, la pau i els drets dels pobles,⁸ si d'entrada és privada de veu i de vot entre les institucions ciutadanes.

del sentit de transcendència. Mallorca no ha estat el paradís amb què, segons Joan Alcover, somniaven els conqueridors catalans:

El bon Pere Martell a Tarragona tenia el Rei i els nobles convidats, i els parlà de Mallorca llarga estona, deixant-los astorats.

Encenia l'ardor de sa paraula la gola d'un país de promissió; i es movia, nerviós, a cap de taula, En Jaume d'Aragó.

S'aixecaren llavors. La mar llatina veien al peu de l'ample finestrall, i fantasiaven, lluny, l'ombra divina d'aquell regne ideal.¹⁰

Davant les clapes del nostre itinerari històric, el qui «és la Llum vertadera, la que, en venir al món, il·lumina tots els homes», ens adreça la seva paraula en aquesta eucaristia. Una paraula concretada en les benaventurances (Lc 6,17-24), que Jesús proclamà, ple de compassió, com a memòria del seu ensenyament, davant un poble semblant a «ovelles sense pastor» (Mc 6,34):

a) «Feliços els pobres: el Regne de Déu és per a vosaltres.» Tenim fama d'esser una de les terres més riques de l'Estat, i malgrat tot, tenim gent subalimentada, immigrants assassinats, famílies endeutades, joves que no tenen lloc per viure. Hem de menester acréixer la consciència viva que som un cos social massa desigual en els béns i en les oportunitats.

b) «Feliços els qui passau fam: vindrà el dia que sereu saciats.» Sí, som afamats de cos i d'esperit, i per associar aquesta fam, sovint ens hem ve-

«La diada d'avui ens posa davant els ulls que som un poble amb ferides profundes»

Ramon Llull, «fill major de nostra raça».⁴ Només demana una gràcia, la plena llibertat d'anunciar l'Evangeli: «Us anunciam la vida eterna, la que era prop del Pare i se'ns ha apagut; allò que hem vist i sentit us ho anunciam també a vosaltres, a fi que també vosaltres tingueu comunió amb nosaltres. I aquesta comunió ho sigui també amb el Pare i amb el seu Fill Jesucrist» (1Jn 1,2-3).⁵

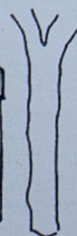
El desig de presència pública de l'Església mallorquina no és cap pretensió de renovar l'aliança entre tron i altar;⁶ és afany cordial de contribuir positivament al bé comú i de «situar-se prop del poble i de donar a les seves gents calor espiritual, i acompanyar-les al llarg de tota la seva vida».⁷ Perquè la fe, per bé que és una opció íntima de cadascun, deriva, inevitablement, en una encarnació comunitària a la realitat de cada època històrica: és paraula de salvació pronunciada en veu alta, enmig de l'àgora; és experiència compartida de vida a voler; és comunicació del goig d'haver conegut «el qui és la Llum vertadera».

fundes, encara obertes: La pèrdua de llibertats polítiques i ciutadanes; la repressió de la nostra llengua, que ha arribat al punt de voler fer-nos oblidar son nom legítim; els intents d'afeblir els llaços comuns, que conservam, amb els altres territoris que governà l'alt rei En Jaume; l'històric buidatge dels recursos econòmics, entre d'altres. De la mateixa manera, escoltam avui, provinents del present i del passat, l'udol dels esclaus de cos i de cor; el clam dels pobres i dels treballadors explotats; el gemec de les dones maltractades o assassinades i dels infants que no tenen futur; el reclam dels qui malviuen en els carrers de la nostra ciutat; la remor del poble que condemna la corrupció i la tudadissa dels béns que són de tots.⁹ Contemplam, així mateix, sovint espaiats, l'arribada de gents de llengua, cultura, rostre i religió distints dels nostres. Endemés, som immersits en una creixent extensió de la increença, que no solament porta a l'abandó de la fe dels nostres pares i al trencament amb la comunitat cristiana, sinó a la pèrdua

5. D'altra banda, la diada d'avui ens posa davant els ulls que som un poble amb ferides pro-

“Encara queden botigues”

Casa Domar Flores

PAPERS PINTATS I PINTURES · ARTICLES PER A ARTISTES · VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12 · 07002 - PALMA (MALLORCA)

nut als mercaders de la il·lusió. Ens sobren discurs teòric i demagògia, i manquen polítiques valentes, cors sensibles, braços solidaris i esperit de servei.

c) «Feliços els qui ara plorau: vindrà el dia que riureu.» Tenim la tasca humana i cristiana de la consolació dels qui vessen llàgrimes de sang per qualsevol motiu, sense falses compassions, considerant la dignitat humana dels ploradors. No és viable fer-ho sense humilitat, desinterès, respecte i tendresa.

d) «Feliços vosaltres quan, per causa del Fill de l'home, la gent vos odiarà, vos esquivarà, vos ofendrà i denigrarà el vostre nom.» Certament, l'Església de Mallorca pot presentar davant la societat un estol de fills i filles seves que han aconseguit en la seva vida aquesta profecia del Senyor. Tradicionalment, en destacava el beat Ramon Llull, o Cabrit i Bassa. Fa una mesada que hem celebrat aquí mateix la beatificació dels màrtirs del Coll. Amb tot, sant Tomàs d'Aquino ens recorda que «pateix per causa de Crist no solament el qui pateix per la fe de Crist, sinó per qualsevulla obra de justícia, per amor de Crist».¹¹ Per això, «s'han d'alegrar i fer festa, i tenen una gran recompensa al cel» (Lc 6,23), tots els nostres compatriotes perseguits, exiliats o assassinats sols perquè han treballat, lluitat i anhelat per una societat més justa i humana, encara que no ho fessin moguts per cap sentiment religiós.

Volem esser qui som; siguem-ho, doncs, amb constància i fermesa, defensant en un món plural la nostra identitat com a poble, sabedor de les seves arrels, que els seus veïns valoren i respecten. La nostra llengua, la mateixa de Jaume I, ha d'esser protegida, estesa i reconeguda arreu com a signe de la nostra dignitat personal i col·lectiva. I amb ella, «no ens tanquem, ombrívols, dins una llar històrica»: acollim la diversitat que ens ha estat negada; practiquem l'obertura que ens ha estat engegada; posem en obra el respecte que ens ha estat estalviat. 6. Estam celebrant l'eucaristia, que ha sostingut la fe del nostre poble sobre

aquest altar venerable i mesell de significació. L'eucaristia ens encoratja a refer els vincles fraternals i socials, perquè col·laborem a implantar, en el «regne enmig del mar»,¹² el Regne de Crist que beslluma el prefaci de la solemnitat de Jesucrist, Rei de tot el món:

Regne de veritat i de vida,
Regne de santedat i de gràcia,
Regne de justícia, d'amor i de pau.¹³

En aquesta diada cívica, la memòria del Misteri pasqual del Senyor és el bessó d'allò que la comunitat cristiana de Mallorca ofereix als nostres germans i germanes d'humanitat, amb els quals feim camí en aquesta illa nostra. La memòria sacramental és el paradigma de la memòria històrica, una memòria sense partidismes ni exclusions, que no enfronta ni crea divisió, sinó que sana i reedifica: Memòria del Déu amic dels homes, que assumeix la nostra condició humana en tot, lle-

vat del pecat, i la transfigura; Memòria de la Passió del Senyor, reproduïda en tothom qui ha patit les passions de la humanal existència; Memòria de la victòria esclatant del Crist sobre el pecat i la mort, que ens ha retornat la filiació divina; Memòria de la fidelitat i de les febleses dels qui hem escoltat la seva Paraula i hi hem cregut; Memòria de les legítimes aspiracions de les persones i dels pobles, i de les dolors de part que han sofert per conquerir-les.

Si la nostra fundació com a poble començà entre la violència, que la comunió amb el sacrifici del «Rei pacífic» (cfr. Mi 5) ens mena avui pels camins de la concòrdia, de la reconciliació i de la pau vertaderes. Que així sigui.

*Dr. Gabriel Seguí i Trobat, msscc, director de la Biblioteca Diocesana de Mallorca i de l'Arxiu del Col·legi de Lluc.

1. cfr. C. VALRIU-T. VIBOT, *El rei en Jaume I, un heroi històric, un heroi de llegenda*. Mallorca 2006.

2. M. COSTA I LLOBERA, *Als joves, a Obres completes*. Palma 1994, p. 130.

3. SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA (1998-1999). Palma 2002, p. 231: «L'Església de Mallorca lamenta i reprova tota forma de discriminació i opressió, que faci referència a raça, sexe, llengua o religió, com a radicalment contrària a l'Evangeli. En conseqüència, demana perdó als descendents dels jueus conversos per la discriminació que han patit secularment en el si de la comunitat cristiana. Declara que és voluntat seva impedir i denunciar qualsevol rebrot, que pugui sorgir en el futur, de revifar aquesta malaurada nafra de la nostra història».

4. Himne de Vespres del beat Ramon Llull (27 de novembre), a *Laudes i vespres de la litúrgia de les hores segons el ritu romà. Per a l'ús de les diòcesis de Mallorca, Menorca i Eivissa*. Barcelona 1983, p. 1280:

*Puix que regnau coronat
a la glòria que mai passa,
oh gran amic de l'Amat,
guardau l'illa a on sou nat,
fill major de nostra raça.*

M. COSTA I LLOBERA, *El beat Ramon Llull. Panegíric predicat a l'iglésia de sant Francesc de Palma, a Obres completes*, p. 636: «No escau cercar flors d'altre terror per teixir-ne corona a la figura del fill major d'aquesta terra».

5. CONCILI ECUMÈNIC VATICÀ II, declaració *Dignitatis humanae* (7 de desembre de 1965): «Un dels principals capítols de la doctrina catòlica, contingut en la paraula de Déu i ensenyat constantment pels Pares, és que l'home, en creure, ha de respondre voluntàriament a Déu; per tant, ningú no ha de ser, contra la seva voluntat, obligat a abraçar la fe» (n. 10); «L'Església reclama per a ella la llibertat en la societat humana i davant qualsevol autoritat pública, per tal com és una autoritat espiritual constituïda per Crist Senyor, a la qual per manament diví pertoca el deure d'anar a tot el món i de predicar l'Evangeli a tota criatura» (n. 13).

6. SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA, p. 214: «L'Església és per al món: no ha estat creada per ser un clos tancat i ha de ser oberta per oferir la salvació al món, on és ferment de la nova humanitat. Aquesta ha de ser radicalment l'actitud de l'Església: sortir a camí amb voluntat de servei amorós i cooperació continuada, per aportar a tothom el bé espiritual i temporal que l'Evangeli de Crist ens mana escampar a tot arreu, especialment en benefici dels més desvalguts.»

7. SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA, p. 215. En paraules del papa Pau VI a la vintena assemblea general de les Nacions Unides (4 d'octubre de 1965): «De fet, no tenim res a demanar, cap qüestió a suscitar; com a màxim, un desig a formular, un permís per sol·licitar: el de poder-vos servir en allò que és de la nostra incumbència, amb desinterès, humilitat i amor»; *Acta Apostolicae Sedis* vol. LVII, n. 13 (4 de desembre 1965), p. 877-878.

8. cfr. SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA, p. 227-229.

9. Sobre la realitat actual de Mallorca, cfr. SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA, p. 101-105; 112-114.

10. J. ALCOVER, *El foraster a Mallorca, a Obres completes*. Barcelona 1951, p. 32.

11. *In ep. ad Rom.*, cap. VIII, lect. 7: «Patitur etiam propter Christum, non solum qui patitur propter fidem Christi, sed etiam qui patitur pro quocumque iustitiae opere, pro amore Christi.»

12. JAUME I, *Llibre dels feits*, 50: «E en semblant que aquest feït de què vos nos havets parlat de conquerir lo regne de Mallorques, qui és dins mar, que us serà major honrament que si en conqueriets tres en terra.» Edició a cura de Ferran Soldevila. Barcelona, 1982.

13. *Missal romà*. 2a edició típica (27 de març de 1975), p. 362.

Val la pena seguir volant

PERE BUENO

Els Premis 31 de Desembre tornen al Principal amb una Nit de la Cultura màgica.

Una producció acurada i molt dinàmica va convertir el 15 de desembre en una nit màgica per a la llengua i la cultura. La Nit de la Cultura de l'Obra Cultural Balear, amb una gala d'excepció i una vint-i-unena edició dels Premis 31 de Desembre molt lluïda, va obrir les portes d'un Teatre Principal reformat que afronta el 2008 amb una programació cultural i musical francament envejable. El repete era difícil perquè els organitzadors varen dedicar la gala a tres persones desaparegudes durant el 2007 que deixaven el llistó molt alt:

el cantant Toni Roig, el pintor Josep Coll Bardolet i l'intel·lectual Josep Moll i Marquès, tots tres socis de l'entitat. L'ocasió, a més, era especial, perquè els Premis 31 de Desembre tornaven a l'escenari que els va veure néixer fa vint-i-un anys: el Teatre Principal de Palma.

«Val la pena seguir volant»: Les *Coses* que ens fan viure dia a dia, de Cap Pela, varen precedir el discurs del president de l'Obra, Jaume Mateu, que va dedicar la festa a les ciutadanes i els ciutadans dels territoris del sud del País Valencià, on ja s'ha fet efectiva la censura

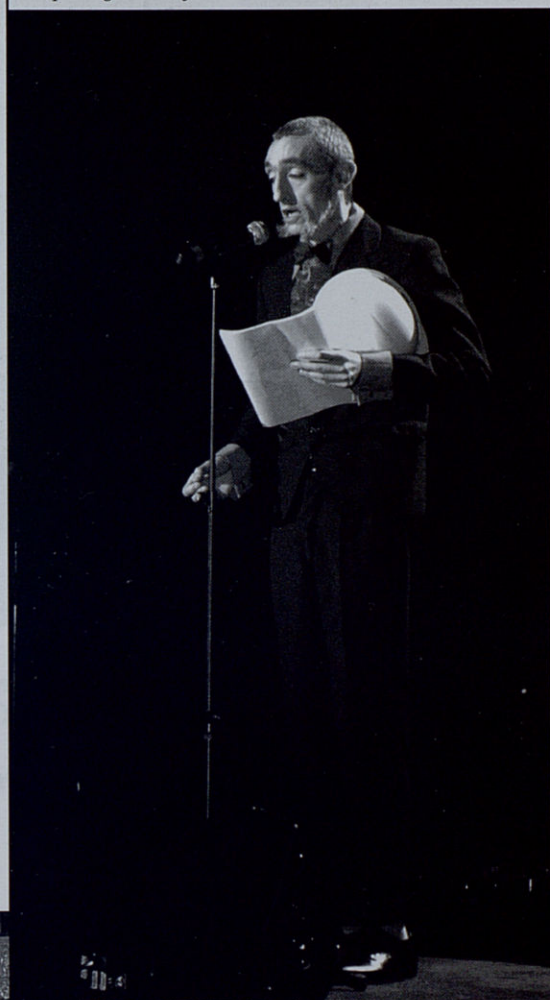
promoguda pel Govern autonòmic de Francisco Camps (i ja no s'hi pot veure TV3). En una Nit que es va poder veure des de la resta de territoris del nostre país (ja que enguany s'han incorporat a les emissions Televisió d'Andorra i IB3 Televisió), Mateu va agrair l'actitud de resistència de les persones de les Illes Balears que han sabut esmortir els embats contraris a la llengua i la cultura catalanes a les Illes Balears. El president Mateu va recordar que, precisament, el 2007 ha estat l'any en què el projecte de l'Obra Cultural Balear ha engrescat més gent, amb un màxim històric que l'acosta als 3.000 associats; ha estat també l'any 2007 quan l'Obra ha organitzat la diada més concorreguda de la història: amb un final de la campanya SUS Mallorca que va aplegar més de 30.000 persones a la plaça Major de Palma el dia 5 de maig.

Després del discurs presidencial, Fora des Sembrat, amb el seu pop rock contundent que fa 15 anys que

passeja pels escenaris del país i que per a l'ocasió va disposar de la col·laboració del cantant Josep Tió, va acabar de liquidar la mica de fred que encara romanía als cossos del milenar de persones que rebentaven el teatre. Fora des Sembrat ha publicat recentment el disc *Nit de mudances*, en què es repassa aquesta sòlida trajectòria; un disc enregistrat en directe a l'Auditori d'Alcúdia. El disc s'ha presentat precisament aquest mes de gener al Teatre Principal mateix.

A continuació, els presentadors, Núria Solé i Dani Bagur, varen donar pas al lliurament dels Premis 31 de Desembre. Premiats i lliuradors desfilaren per l'escenari entre efusives ovacions. Entre els premiats d'aquesta edició hi ha hagut des de persones fins a col·lectius i associacions, tot passant per obres literàries i musicals. El públic va dispensar una acollida especial als membres del Consell de Joventut de les Illes Balears, guardonat amb el Premi Bartomeu

Miquel Àngel Llonç.

Panoràmica del Teatre Principal.

CP Gabriel Alzamora

Formentera en les teues mans

Cantata Rua fosca

Madiop Diagne

PREMIS 31 DE DESEMBRE 2008

Premi Francesc de Borja Moll
Cercle Artístic de Ciutadella

Premi Josep Maria Llompart
Ramon Rosselló i Vaquer

Premi Emili Darder
CP Gabriel Alzamora

Premi Bartomeu Oliver
Soca de Mots

Premi Miquel dels Sants Oliver
Formentera en les teues mans, GOB de Formentera
Cantata Rua fosca, de Miquel Brunet i Jaume Santandreu

Premi Bartomeu Rosselló-Pòrcel
Consell de Joventut de les Illes Balears

Premi Gabriel Alomar
Guillem Frontera

Reconeixement de Mèrits al Voluntariat Lingüístic
Plataforma Calvià per la Llengua
Madiop Diagne

Cercle Artístic de Ciutadella

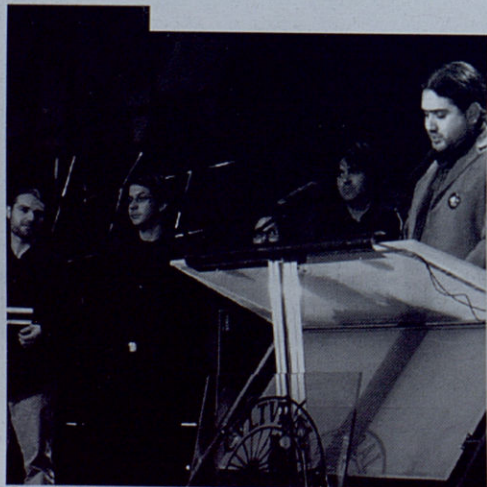
Ramon Rosselló i Vaquer

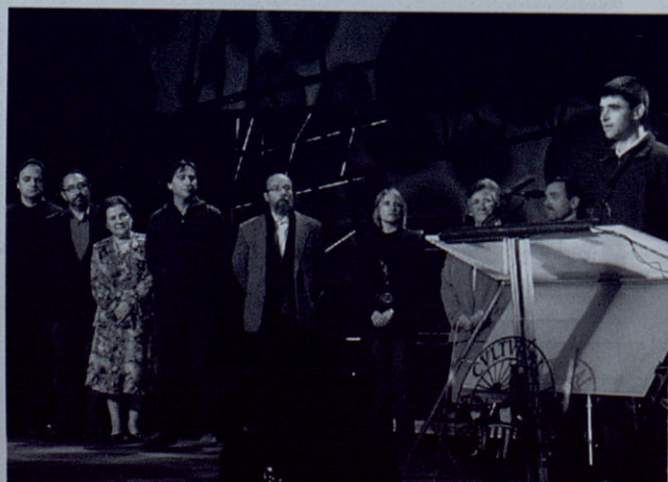
Guillem Frontera

Soca de Mots

Consell de Joventut de les Illes Balears

Rosselló-Pòrcel, i a la plataforma Calvià per la Llengua i el sindicalista Madiop Diagne, que es partiren el Reconeixement de Mèrits al Voluntariat Lingüístic. Les paraules d'agraïment de Diagne, denunciant la anormalitat que constitueix haver de premiar les persones que s'integren en la societat d'acollida, varen entusiasmar tant els teleespectadors com els assistents congregats al Principal. L'activista va recordar, amb Bertold Brecht, que és «mal temps aquell en què s'ha de lluitar per l'evident». Els premis es varen lliurar en blocs. Després de la primera tongada, Joan Francesc López Casasnovas, en salutació virtual enregistrada, va llegir el poema «Menorca», de Miquel Martí i Pol, que un fresc Miquel Mariano va interpretar en versió musicada. Aquest jove menorquí ha estat el 2007 el cantant revelació, especialment pel ressò del seu divertit tema «Verigut», inclòs a l'àlbum *A ritme d'illa*.

Un dels moments més entretinguts de la gala va ser l'actuació del monologuista Miquel Àngel Llonovoy, que es va ficar el públic a la butxaca amb els seus jocs de paraules.

Fora des Sembrat.

L'humorista, abillat amb un casc per acreditar la seva pertinença a l'Obra, va repassar amb habilitat els principals esdeveniments de la cultura i la política.

Anegats, el grup emergent de rock format per joves del Llevant mallorquí que triomfa a les revetles de les nostres festes d'estiu, va defensar amb contundència el seu

«Fred», un tema enganxós ple de rimes internes.

La batlessa de Palma, Aina Calvo; la regidora de Cultura de Cort, Nanda Ramon; la consellera d'Educació del Govern, Bàrbara Galmés; la presidenta del Consell de Mallorca, Francina Armengol; els directius de les ràdios i les televisions públiques de Mallorca i de

Xesc Forteza
Teatre Municipal

L'abric

A partir del conte de Nikolai V. Gogol

La Bolera
(Catalunya)
www.labric.org

Dissabte 1 de març
i diumenge 2,
a les 20 h

Preu 10

Premi al millor espectacle
de la 16a Fira de Teatre de Titelles de Lleida

Ajuntament de Palma

Informació: 010 i 971 710 986 · www.palma.es

Anegats.

les Illes Balears, i tot d'altres autoritats, varen representar les diferents institucions a la Nit de la Cultura 2007. En l'edició en què s'ha recuperat el suport institucional a aquesta celebració, la presidenta Armengol va donar l'enhorabona a tots els premiats i va tenir un record també per als telespectadors del País Valencià, a qui el seu Govern ha prohibit rebre les emissions de les televisions que emeten en llengua catalana des del Principat de Catalunya. Armengol va recordar també la tasca de mur de contenció de l'Obra Cultural Balear davant les embestides de les institucions durant els darrers quatre anys. La presidenta també va fer una crida a les persones novingudes «perquè sentin la llengua catalana com una llengua de convivència».

Un altre dels homenatges de la gala va ser per a Blai Bonet. L'Obra Cultural ha volgut commemorar el desè aniversari de la seva desaparició amb un documental ple de testimonis coneixedors de la vida i l'obra del gran poeta de Santanyí, un tast del qual va formar part també del programa de la Nit de la Cultura. Així mateix, el col·lectiu Corcada Teatre va oferir fragments de l'obra *Pèl al pit*, basada en textos del poeta de call vermell. Sens dubte, però, el moment àlgid de la celebració va ser el muntatge *L'illa de la Calma*, un musical en directe a partir de textos de Guillem d'Efak, Anselm Turmeda, Damià Pons, Miquel Martí i Pol, Miquel Àngel Riera, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Jaume I, Pere Quart, Josep Palau i Fabre, Damià Huguet, Miquel Mestre i José

Carlos Llop. Amb música i direcció artística d'Antoni Parera Fons, la peça va comptar amb interpretacions al piano d'Andreu Riera, i les veus de Lluís Sintes, Cap Pela i el Cor del Teatre Principal, així com la dicció d'Agnès Llobet i Jaume Gomila. La fluïdesa i la naturalitat amb què se succeïen els textos declamats amb els poemes musicats i la qualitat de les interpretacions feren gaudir tothom d'un mosaic poeticomusical d'excepció. Trenta minuts que concentraren la capacitat creativa i interpretativa que es fa en català a Mallorca.

Amb tots els participants de la gala damunt l'escenari, l'acte es va cloure amb el cant de La Balanguera. Com cada any, però amb els representants de les primeres instuncions asseguts a la primera fila. Com ha de ser.

dipòsit

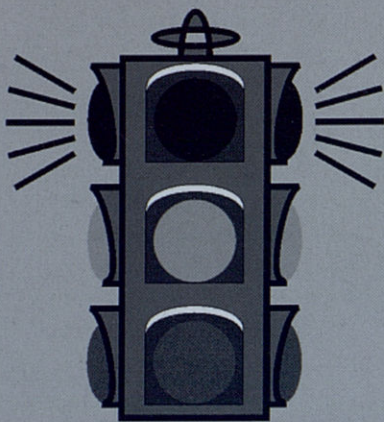
5x5

clusiu per a increment de posicions a "SA NOSTRA".
r a més informació, acudiu a les nostres oficines.

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

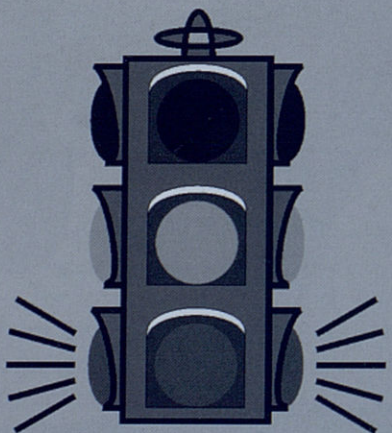
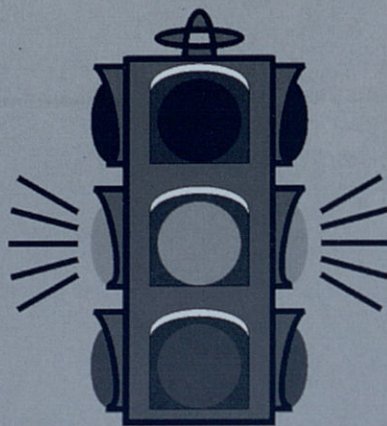

VERMELL

A Mariano Rajoy i al PP, per iniciar una campanya demagògica contra l'ús de la llengua catalana. L'amenaça d'aprovar una llei de llengües, no pensada en aquest cas per avançar en el reconeixement dels drets dels catalanoparlants a l'Estat, sinó precisament per limitar-los al seu territori històric, pesa com una espasa de Dàmocles sobre aquestes eleccions. Sigui quin sigui el resultat, que previsiblement no permetrà complir aquesta promesa, el PP haurà atiat encara més el fantasma de la confrontació i haurà deixat la porta oberta a una futura ofensiva contra la diversitat lingüística a l'Estat.

GROC

A l'Ajuntament de Palma, pel nombre insuficient de grups en català a les Festes de Sant Sebastià de Palma. Si bé el conjunt d'actes ha suposat una millora en aquest aspecte, amb un homenatge a Toni Roig i un augment del nombre i la qualitat dels grups (Sisa, Pep Sala, Obrint Pas, Pirat's Sound Sistema), encara som lluny de la promesa feta pels responsables polítics que la música en català estigui present a totes les places de la revetla del patró de Palma. Esperem que l'any que ve aquesta situació es corregeixi i els músics que canten en català tenguin una presència normal a les festes.

VERD

A Acció Cultural del País Valencià i a les altres entitats valencianes que s'estan mobilitzant a favor de la continuïtat de les emissions de TV3, K3, Canal 33 i 300 al País Valencià, davant l'agressió del govern valencià i la passivitat del Ministeri d'Indústria. Ni les amenaces ni les multes de més de 300.000 euros han aturat els actes contra el tancament i a favor de la llibertat d'expressió. És una lluita que afecta tots els catalanoparlants, de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó, i que ha de comptar amb la solidaritat activa de tots els ciutadans dels Països Catalans.

OFICINA DELS DRETS LINGÜÍSTICS

L'Oficina dels Drets Lingüístics és un mecanisme de defensa contra les agressions lingüístiques pel fet d'expressar-se en català. Si heu patit alguna agressió o discriminació per raons de llengua, podeu fer-ho

arribar a l'Oficina pels mitjans següents:

Correu electrònic: drets@ocb.cat

Correu postal: Oficina dels Drets Lingüístics

C. del Pare Bartomeu Pou, 31, baixos

07003 Palma

Telèfon: 971 723 299

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____

núm. _____ pis _____

Codi postal _____ població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 25 euros de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____

Signatura

Agència/oficina _____

DC _____ cte./lta. núm. _____

EL MIRALL: Carrer Bartomeu Pou, 31 · 07003 · Palma · Tel. 971 72 59 37 · Fax 971 71 93 85

20 € OFERTA ESPECIAL
per als socs de l'Obra Cultural Balear

Històrica unió del nacionalisme per anar junts a les eleccions generals

El PSM de Mallorca i Menorca, UM, Entesa per Mallorca, ENE, Els Verds de Menorca i ERC han arribat a un acord per acudir tots junts a les eleccions generals del proper mes de març. Aquesta serà la primera vegada en la història de les Illes Balears que es produeix una candidatura unitària de totes les forces nacionalistes insulars, a les quals, en el moment de tancar aquest número d'EL MIRALL, encara s'hi podien afegir Gent per Formentera i diverses formacions d'àmbit local, com els independents d'Artà, de Sineu i de sa Pobla.

Es tracta d'un vertader fet històric, que pot possibilitar d'aconseguir un diputat nacionalista a Madrid per primera vegada, càrrec que ocuparia el veterà militant del PSM i actual senador autonòmic Pere Sampol.

Celebració de l'any Jaume I

Enguany es commemora el 800è aniversari del naixement del rei En Jaume, una figura cabdal per a Mallorca i el País Valencià. Les celebracions començaran a Montpeller, ciutat que el va veure néixer el 1208, a partir del proper dia 2 de febrer. El més interessant és que sembla que la tan difícil entesa entre les institucions dels diferents Països Catalans per dur a terme projectes conjuntament aquesta vegada serà possible. De fet, ja s'ha arribat a un acord per fer una gran exposició que comparirà un catàleg únic, tot i que tindrà tres parts diferenciades que s'exposaran a Catalunya, al País Valencià i a Mallorca.

La presidenta del Consell de Mallorca, Francina Armengol, anuncia com a activitats destacades de l'any Jaume I, presentacions de llibres, rutes i itineraris, exposicions i, sobretot, activitats didàctiques dirigides als centres escolars, a fi que els infants puguin aproximar-se a la figura del Conqueridor.

A Mallorca el gruix de les commemoracions seran el darrer trimestre de l'any, ja que va ser en aquesta època quan s'inicià la conquesta de Mallorca que acabà amb l'entrada de l'exèrcit català a Palma dia 31 de desembre.

Noves sentències judicials a favor de la unitat de la llengua

El Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana ha dictat una sentència que obliga la Generalitat Valenciana a acceptar la titulació de Filologia Catalana per acreditar el coneixement del valencià en les oposicions als cossos docents no universitaris, tal com havien demanat la Universitat de València i la d'Alacant. Ara, la secretària d'Educació del País Valencià, Concha Gómez, ha anunciat que la Generalitat no pensa acatar la sentència.

La sentència que ha dictat el TSJV dona validesa jurídica tant al terme «valencià» com al terme «català» per denominar la llengua. Pel tribunal, el terme «valencià» és l'oficialment reconegut per l'Estatut, si bé el terme acadèmic de la llengua és «català», tal com argumentaven les universitats esmentades. Pocs dies després el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià (SEPV-IV) guanyava un altre recurs contra les ordres de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports de 13 de març de 2006 que no reconeixien la titulació de Filologia Catalana per acreditar el coneixement de valencià en les oposicions als cossos de mestres i professors de primària i secundària.

Amb aquestes ja són catorze les sentències judicials que equiparen el valencià amb el català, sense comptar la del Tribunal Constitucional i la del Suprem espanyols.

Malgrat tot això, la Generalitat Valenciana ja ha declarat que no fa comptes acatar la sentència.

Màster en patrimoni cultural, investigació i gestió de la UIB

Amb el patrocini de "SA NOSTRA" s'inaugurà el passat dia 10 de gener al Centre de Cultura de Palma. L'acte de presentació va ser a càrrec de Josep Ramoneda, director del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Professionals de la gestió del patrimoni d'arreu de l'Estat espanyol impartiran, fins al 16 de febrer, les diferents ponències que conformen el seminari.

Cent raons per preservar les trames medievals

Les motivacions sentimentals

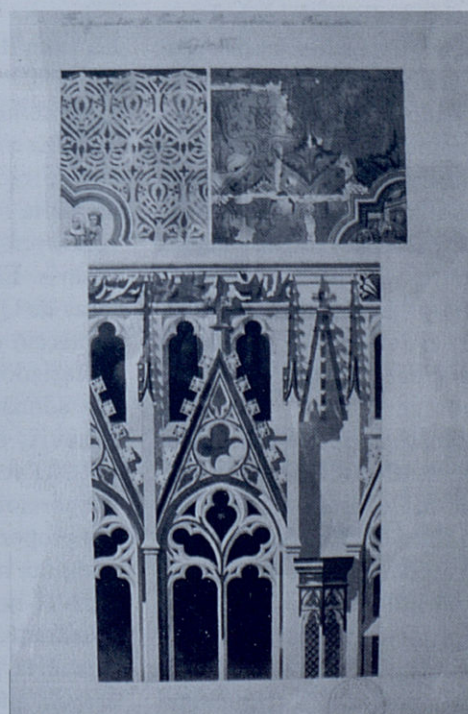
i la tasca de Quadrado (II)

ÀNGEL FRANCESC GENÉ I RAMIS

Havíem aportat algunes anècdotes familiars per il·lustrar el nostre enfocament, tot anava entorn d'una de les obres de Quadrado: *Las Islas Baleares*. Havíem comentat com l'amor de Quadrado als nostres monuments havia contagi, diguem-ho així, persones del nostre àmbit més proper, i com aquesta estima, que s'havia transmès d'alguna manera a les generacions següents, era una raó més per conservar el nostre patrimoni i, amb aquest, les trames medievals. D'altra banda, s'ha de dir que, si les anècdotes ens havien desbordat una mica en el primer escrit, hem de reconèixer que ara, amb aquest, han pres un protagonisme potser excessiu; qui sap si la subjectivitat ens ha traït amb una mica d'impudícia. Més que servir al nostre propòsit, les anècdotes d'ara gairebé han passat a servir-se'n. Però en aquest text i en l'anterior, no pretenem més que fer algunes reflexions sobre el patrimoni i l'amor que se li pot tenir. Bé que ho veiem que no es pot generalitzar; el que passa en un àmbit familiar –alguns dels coetanis de Quadrado contagiats del seu amor al patrimoni– no es pot extrapolar al conjunt de la població. Ja ho donam per suposat. Tanmateix, el que passa en una ocasió, es pot repetir en d'altres, i la tasca de Quadrado s'ha d'entendre dins d'un àmbit social determinat: d'una part, el seu entorn l'estimulava (potser si no s'haguessin creat les comissions provincials de protecció dels monuments, des d'on

actuava, la seva tasca no hauria estat tan fructífera); de l'altra, l'entorn es deixava estimular per la seva labor. Així que, si venia algú interessat, també, en la tasca de Quadrado, a encabir-la en un medi social determinat, les nostres anècdotes podrien tenir alguna utilitat. És per tot plegat que ens hem disposat a prosseguir les anècdotes familiars, les que tenen una relació més o menys directa amb la labor de Quadrado. Així que, com deïem, aquest escrit serà com una continuació de l'anterior. Ho serà en tots els sentits, perquè també ens hem sorprès a nosaltres mateixos utilitzant un tarannà que pot semblar frívol i superficial, com en l'altre. Esperam que no s'interpreti com una falta de respecte cap a l'entorn més proper o cap a les qüestions tractades. No cal dir que intentar donar un to una mica lleuger, potser humorístic, a un text, no és una cosa necessàriament incompatible amb el respecte i l'afecte. El que passa és que el món de la infantesa, al qual hem hagut de recórrer mentre fèiem memòria, ens enfronta sovint amb una dimensió irracional que molt fàcilment

Gràcies a Quadrado se salvaren molts dels nostres monuments. Alguns dels seus coetanis, gent del carrer, valoraren aquesta tasca; ho comentàrem en el darrer escrit, ara ens proposam seguir parlant del mateix tema.

Dibuixos acolorits amb tinta sobre esglésies gòtiques franceses d'Emili Gené i Prats, exercici de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, 1895. Amb el segell de l'escola, datat i signat (inèdit).

Cent raons...

Dibuix fet amb llapis d'Emili Gené i Prats d'una construcció popular de Palma, 1893 (datat i signat, inèdit).

es conxorxa amb la dimensió humorística. Tant de bo que això ens serveixi per allunyar les bubotes de la sensibleria que se'ns han aparegut en algun moment. Bubotes amenaçadores en el procés de fer el primer text i també ara en el segon. Sia com vulgui, una vegada que els tinguem tots dos a la mà haurem passat de l'u al dos, encara que molt poca cosa de camí cap a l'infinit –la generalització–; sempre serà el doble i això ja pot ésser un avanç considerable. Al capdavant ens servirà per veure un micromostreig de dos pares i dos fills, de famílies alienes i contemporanis de Quadrado, que tenien i llegien el seu *Las Islas Baleares*; persones interessades en el patrimoni, potser influïts per aquesta obra. En el pitjor dels casos, si només contenen les anècdotes, esperem que tinguin algun interès, ni que sigui el de construir una part, un microbi, de la història. En tot cas, si tot pot servir d'entreteniment a qui ho

pugui llegir, ja hem aconseguit alguna cosa.

La vella llibreria de caoba

Hem comentat que aquest escrit serà una continuació de l'anterior, en què tractàvem algunes anècdotes de la família materna que se centraven en la figura d'un dels besavis. El relacionàvem amb la tasca de Quadrado respecte de la protecció del patrimoni i com a historiador. Però llavors, de cop, ens adonàrem que un altre dels besavis, de la branca paterna aquesta vegada, també ens podia proporcionar anècdotes. Ens podia proporcionar fetes, coses, que d'alguna manera es relacionaven amb el nostre personatge, amb Quadrado. Ens en sorprenguérem una mica, perquè tots dos besavis sembla que ni es coneixien ni tenien cap tipus de relació. Tanmateix, coincidien en el fet d'haver millorat la seva situació econòmi-

ca, de treballar en tasques de gestió empresarial del sector industrial i de tenir una formació cultural més aviat bàsica –segons sembla. Aquest altre besavi, el de la branca paterna, vivia prop del carrer dels Oms, vora el Principal, i també devia tenir *Las Islas Baleares* de Quadrado (Francesc Gené i Ferran, les Borges Blanques de Lleida, devers 1832, parròquia de Sant Nicolau de Ciutat, devers 1902). El devia tenir perquè un dia remenant la seva vella llibreria de caoba tancada amb vidres (abans que li posassin aquell vernís baratíssim que fou una tudada), veiérem que havia d'ésser així. Sí, el besavi Francesc, de qui conservam una llibreta manuscrita amb receptes de cuina, també havia comprat *Las Islas Baleares* de Quadrado, com el besavi Lluís. Ens n'adonàrem fa molts d'anys, un dia en què ens temérem que la llibreria de caoba esmentada era qualche cosa més que una excrescència de la paret o una escultura. Una escultura com la veïnada i venerable Venus de Milo, l'Afrodita de Melos, aquella dona de guix que ni tan sols duia biquini (tampoc, com la barruda del Principal, tal era la vivència, la percepció de la decència, d'una infantesa viscuda poc abans del *destape*). Sort que la blancor ombrejada per la pols de vuitanta anys de la Venus i la invisibilitat de les coses situades sempre al mateix lloc, al «seu» lloc, ho disculpaven tot. Potser coincidiria amb nosaltres mossèn Antoni Maria Alcover, que, des del seu radicalisme clerical integrista, sembla com si es mostràs partidari del *top less*, perquè parlava de la seminuesa de la Venus de Milo amb certa benvolença; d'altres eren encara més impúdiques, aquesta almenys duia la part més delicada del cos coberta (ens en parla als seus comentaris sobre un viatge al nord d'Europa).

Però deixem la Venus admirada i dibuixada per l'avi a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona (Emili Gené i Prats, parròquia de Sant Nicolau de Ciutat, 1874-1953), i tor-

nem al nostre venerable moble de referència. Del besavi Francesc, la llibreria de caoba havia passat a l'avi, el seu fill, llibreria i llibres. Ell vivia al carrer del Conquistador «part damunt ses galeries Costa», aquí fou on, un bon dia, escorcollàrem la vella llibreria, quan ell ja no ens en podia donar cap informació. Perquè l'avi, que tenia edat de ser-nos besavi, no l'havíem conegut, ja feia molts d'anys que faltava, d'abans de néixer els néts més petits. En sabíem poques coses perquè mai no ens havia comprat cacauets ni havia vist els dibuixos animats amb nosaltres, perquè mai no ens havia donat cèntims per comprar ensaïmades. Tanmateix, cercant a la seva llibreria de caoba, abans que la tudassin amb aquell vernís plasticós, ens començàrem a fer alguna idea de com havia estat l'avi i els seus avantpassats. Vora els toms d'*El Tesoro de la Juventud*, veiérem llibres devots escrits en català. Per exemple: *El bon mot. Parlar bé no costa res*, aquests sens dubte de l'avia barcelonina. Ella era qui sempre ens donava cèntims «per comprar una ensaïmada», qui ens agafava i retenia la mà només que ens asseguéssim un moment a la seva vora –quina sort els infants. Ella era la que havia fet com un sincretisme entre la Mare de Déu de Montserrat i la de Lluc. Però no en parlarem gaire més, d'ella, per manca d'espai i per no fugir tant d'estudi.

Així que, tornant al venerable moble de caoba, remenant i rebosteant, hi trobàrem, a més dels llibres esmentats, volums d'homeopatia, de matemàtiques i de ciències naturals del batxiller decimonònic de l'avi, d'altres de quan estudiava la carrera. També novel·les franceses o fulletons traduïts al castellà, i molts d'altres. Com *Maclovio y Federico*. Qui devia haver escrit aquest llibre editat a Barcelona el 1819 per «Juan Francisco Piferrer de la Plaça de l'Àngel número 4»? Algun parent de Pau Piferrer, coautor amb Quadrado de *Las Islas Baleares*? Molt de material hi havia per es-

Dibuix fet amb llapis d'Emili Gené i Prats d'una construcció popular del Pont d'Inca, 1893 (datat i signat, inèdit).

corcollar al moble, encara que hem de dir que els llibres més interessants eren al porxo, dos pisos més amunt, el lloc on els fills i filles de la casa havien estudiat per ésser funcionaris. Allà hi havia una raconera, de caoba també, que anys després, capgirada, havia estat durant una temporada el niu d'una gallina –quant de vilipendi per a la caoba en una mateixa família. El porxo, a peu pla del terrat, ben assolellat, tenia una vista esplèndida damunt la mar, sobre el moll i el mollet; hi havíem trobat també l'orla del curs de batxiller de l'avi (ni sabíem que existís). Devia fer molts d'anys que la devien tenir allà arraconada, lluny de la vista, potser ell mateix la hi havia posada. Vàrem observar detingudament aquest document gràfic, la fotografia de l'avi de jovenet, aquella mirada serena, inexperta i neta. El seu nom dalt de la fotografia, amb el llinatge tal com li deien que s'havia d'escriure (anys més tard

el tornà a escriure de la manera tradicional). Observàrem també el retrat del professor, amb la mirada tèrbola, amenaçant. Però no trobàrem la fotografia de Joan March i Ordines, segons totes les cròniques familiars company d'estudis de l'avi. Casualment, molts d'anys després, aclarírem el misteri d'aquesta qüestió que, encara que molt secundària, tanmateix ens encurosia. Més endavant en parlarem.

Un batxiller decimonònic

Però, baixant del porxo i tornant a la nostra llibreria de caoba tanca-da amb vidres, vergonyantment envernissada després, ens engrescà especialment descobrir-hi entre tant de llibre/llibrot els volums de la col·lecció «*Recuerdos y Bellezas de España*», que ja vàrem esmentar. Llavors fou quan ens adonàrem que allà hi surava la presència de *Las Islas Baleares* de Quadrado, perquè «*Recuerdos y*

Bellezas de España» és la col·lecció de la qual forma part. Per tant la famosa i mítica «Història de Mallorca d'en Quadrado» (així l'anomenava la família materna) havia d'ésser en aquell venerable moble. El nostre llibre de referència resultava que, impensadament, també era present a la família paterna. Així que impressionats, engrescats, començàrem a cercar, a remenar i a rebostejar entremig dels volums de la col·lecció dels «Recuerdos» per trobar-lo. Fou una recerca llarga, interrompuda per la troballa de cinquanta mil petits tresors. Sortiren apunts manuscrits de l'avi ubicats dins dels seus llibres de batxiller (alguns en papers sospitosament petits, com una targeta, molt esquemàtics). Sortiren més manuscrits amb calendaris d'exàmens i de distribució de lliçons entre els vuit companys de curs (per què se les distribuïen?). Sortiren coverbos sobre Joan March i Ordines, aquell novè company de l'avi, d'alguna mane-

ra el més notable per a la posteritat (positivament o negativament, no hi entrarem). En parlàvem perquè el seu nom, com a l'orla, no compareixia entre les llistes de companys que feia l'avi. Anys després en sabérem el perquè, la causa per la qual aquell novè company no havia acabat els estudis amb els altres. La informació ens la donà un altre nét d'un dels integrants d'aquella promoció de batxiller del 1892. Per puríssima casualitat el coneguèrem, ens parlà del tema i ens ho aclarí. A la fi ens traguèrem el gat del sac. Primer de tot era cert que March era company d'estudis d'aquella promoció –nosaltres ja en dubtàvem–, però resultava que, poc abans d'acabar el batxiller, l'havien marxat per massa rebel. Vet aquí per què no sortia a l'orla. Un dels episodis d'*El último pirata del Mediterráneo* s'hi podria relacionar, encara que la feta no va exactament per aquí.

L'escola de l'avi, el Col·legi de Santa Teresa del Pont d'Inca, diuen que

era progressista. Per ventura, algunes de les seves idees venien d'aquí. Per exemple, ell pensava que les dones havien de tenir la seva independència econòmica, i amb les filles actuà en conseqüència. La informació sobre les tendències progressistes de l'escola, també del nét d'un dels germans Ordines d'Alaró, ens hi féu pensar. A més del fet de l'amistat que hi havia, potser superficial, entre l'avi i Gabriel Alomar. Una escola progressista malgrat en Capdebou. Sembla que el tutor i/o director del curs de l'avi, aquest tal Josep Capdebou i Singala de la mirada tèrbola, era un personatge molt dur, tal com el seu nom indica. Pobre avi, podríem dir. Però no ho direm perquè tot plegat ja té temps de ser mentida i no és el moment de jutjar, i molt manco sense tenir prou elements per fer-ho. Sí que sembla, com hem vist, que algun alumne degué xocar fort amb l'escola. Els mètodes d'en Capdebou potser ens aclaririen el perquè de

Orla de batxiller del curs d'Emili Gené i Prats, a la dreta, a dalt i a baix de la seva fotografia, les dels germans Ordines d'Alaró, avantpassats de la persona que ens donà totes les informacions sobre l'escola de Santa Teresa del Pont d'Inca (inèdit).

la rebel·lia d'un Joan March adolescent; però això també té temps de ser mentida i pot fallar qualsevol premissa. Tanmateix, ens demanam: fou pel record amarg d'algun professor que l'orla de l'avi acabà ignorada, arraconada al porxo? Per no tenir omnipresent la mirada d'en Capdebou? Comentàrem a una de les ties algunes d'aquestes coses: era tan dolent aquell professor? «No ho sé, pot ésser que mon pare ho digués, ara no me'n record, sa veritat». Contestà ella, després seguïrem: era progressista aquella escola, per què mai no ens n'havien parlat? «Se diu lo bo, no lo dolent», contestà ella molt seriosa, molt concisament.

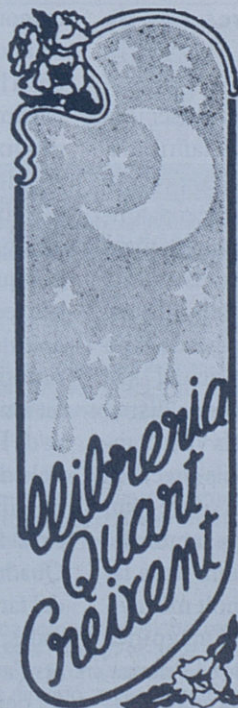
Però, tornant a la nostra recerca dins la vella llibreria de caoba, vergonyosament envernissada després, si hi cercàvem, hi remenàvem, hi rebostejàvem, hi xafardejàvem, si l'escorcollàvem, era perquè hi volíem trobar, com hem vist, el nostre estimat volum de *Las Islas Baleares*. Tanmateix, hem de dir que, a la fi, la nostra recerca resultà infructuosa; el preuat volum no comparegué, no era entremig dels altres. Lògicament, el vo-

lum, vivint a Mallorca, era el més interessant de tots, i per això mateix, ni se sap com, havia desaparegut. Mirau..., tant com ens hauria agradat trobar-lo.

Però tot ens entretenia, qui no es conhorta és perquè no vol, i és que els manuscrits d'un avi no conegut atreuen la mirada com un imant. Aquella lletra seva, era tan pulcra, tan neta, que més que escrita pareixia dibuixada –en això no li semblam. Tornàvem a fullejar alguns dels llibres revisats, ara teníem a la mà un llibre d'història natural de 1890. Molt modern, perquè la promoció de batxiller era del 1892, «Para uso de los Institutos de Segunda Enseñanza y Escuelas Normales. Por el Doctor D. José Monlau...». Al final del llibre hi havia una anotació victoriosa d'aquell avi adolescent de 17 anys: «Acabada dia 14 de Marzo de 1892» («acabada» s'havia de referir a la lliçó, la darrera del llibre, la 93). Fullejant, sembla que casualment, ens comparegué la pàgina 61, també hi havia anotacions de l'avi. No tenia un interès especial, era com tantes altres anotacions fetes al dictat del professor –devia ser el nos-

tre estimat Capdebou? El capítol era sobre l'aparell genital i, juntament amb l'excretor, constituïa la lliçó 14. Hi llegírem –posam entre parèntesis les meticuloses anotacions de l'avi–: «Comunica con cada ovario por medio de un conducto (llamado trompa de Falopio), y con el exterior por otro (llamado canal vulvo-uterino. Dicho canal termina al exterior con la abertura llamada vulva en la cual hay dos orificios, uno para la secreción de la orina y otro para la salida del feto o parto).» Ho comentàvem tot, com ara que aquest «termina al exterior» sembla una frase una mica catalanitzada, en català les coses «acaben a...», mentre que en castellà les coses «terminan en...». O millor per al cas «desemboca en el exterior». I encara remenàrem més llibres i papers manuscrits, però no trobàrem els del primer viatge a Roma de l'àvia (devers 1953). Qualcú comentava que tan enamorada tornà de les escultures romanes, de les fonts, que els seus germans barcelonins, gelosos, li digueren: «Noia, i a Barcelona, que no en tenim, d'estàtues?». I ella: «Sí, però

arts
xisco
gràfiques
Tel. / fax: 971 475 754

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. i Fax 971 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)
quart_creixent@palma.infotelecom.es

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Emili Gené i
Prats a la fotografia
de l'orla del batxiller.

les de Roma pareixen vives i aquestes no...

La torre de Paraires i la de Portopí

Però lluny d'aquest món potser una mica ranci d'anècdotes familiars, lluny de porxos enfitats de pols, de cambres dels mals endreços convertides en galliners d'emergència a la postguerra. Lluny dels apunts de l'avi ubicats dins dels llibres. Lluny de descarades Venus de Milo sense biquini, de manuscrits del 1892 amb calendaris d'exàmens i distribució de lliçons entre els vuit companys de curs. Lluny dels coverbos i les frívols xafarderies sobre Joan March i Ordines. Lluny també del decimonònic llibre/tòtem de la família, avui tots tenim molt més avinent la nova edició de la magnífica obra escrita per Quadrado i Piferrer, gairebé un facsimil, publicada el 2004 (mentre que la primera edició du la data de 1888). No és una edició econòmica, però ho paga, de fer la despesa; llavors el lector podrà obrir el

llibre per la pàgina 640 i llegir coses sobre Portopí i la torre de Paraires, a la 670 sobre la caleta del Principal, o a partir de la 1167 –pàgines molt sucoses– comprovar per ell mateix el que féu Quadrado per a la protecció dels monuments de Mallorca. Veient el llibre pensam en el venerable exemplar que devien haver llegit o fullejat, si més no, Francesc Gené i Ferrà i el seu fill Emili Gené i Prats. Perquè ja hem comentat que l'havien de tenir. Com podien tenir la resta de la col·lecció «*Recuerdos y Bellezas de España*» i no tenir el que més els havia d'interessar? I ara aquí entram ja en el terreny de les suposicions, i de la història ficció (tanmateix construïdes sobre alguns fets coneguts). Ens agradaria pensar que tots dos avantpassats paterns, pare i fill, coneixien i admiraven la tasca de Quadrado, tanmateix sabem que a Emili Gené li agradava molt llegir, especialment de molt jove. Tot plegat ens empeny a veure'l llegint *Las Islas Baleares* de Quadrado. Al capdavant, aclarir això tampoc no té tanta d'importància («Qui no té res a fer, es moix pentina...»), però sembla que ve a tomb parlar-ne. Algun interès tenia l'avi, vingués d'on vingués, pel patrimoni. Conservam almenys dos dibuixos seus, acuradíssims, sobre arquitectura popular mallorquina, fets el 1893. També algunes pintures i dibuixos sobre detalls de catedrals gòtiques, exercicis de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Altres apunts personals sobre arquitectura gòtica, com un dibuix del natural fet amb plomí sobre llapis de la torre de Portopí—curiós que els records dels dos avis, matern i patern, ens duguin en aquest escrit i en l'anterior a les torres que tant estimà Quadrado. Les línies d'aquest apunt del far de Portopí són senzilles, acurades, extremadament pulcres. Potser l'avi no n'acabà de quedar satisfet perquè una part del dibuix restà inacabada, amb llapis, sense repassar amb tinta. Hem de dir endemés que l'apunt no està signat, ni posa la data; però sabem pels seus fills

que és fet efectivament per Emili Gené i Prats i que el féu devers mil vuit-cents noranta i busques.

Per un moment, arribats aquí, se'n passa pel cap que potser l'avi no havia fet el dibuix del natural: i si l'hagués tret del llibre de Quadrado? Perquè una de les fotografies que l'il·lustren mostra en primer terme la torre. Això demostraria que l'avi coneixia el llibre. Llavors, ben engrescats, posam el llibre vora el dibuix (penjat a l'indret del piano). Així que comparam les dues imatges. Però tot d'una veiem que no, a la pàgina 641 del llibre la torre de Portopí apareix vista per dos cantons diferents del que tragué l'avi. Ens conhortàrem de la petita contrarietat pensant en un avi jovenet, prim, adolescent, ran de mar, dibuixant a *plein air*, observant amb esment un monument descrit extensament per Quadrado. Ens l'imaginam un capvespre plàcid de primavera, la mar calma xipollejant sobre les roques (tant com havíem denostat l'ús pretencios de la paraula *xipollejant* i ens descobrim ara usant-la...). Adolescència, primavera, mar, roques, xipolleig (tornem-hi, torna-hi); molt més suggestiu al capdavant que dibuixar copiant d'una fotografia. Molt més suggestiu que en Capdebou.

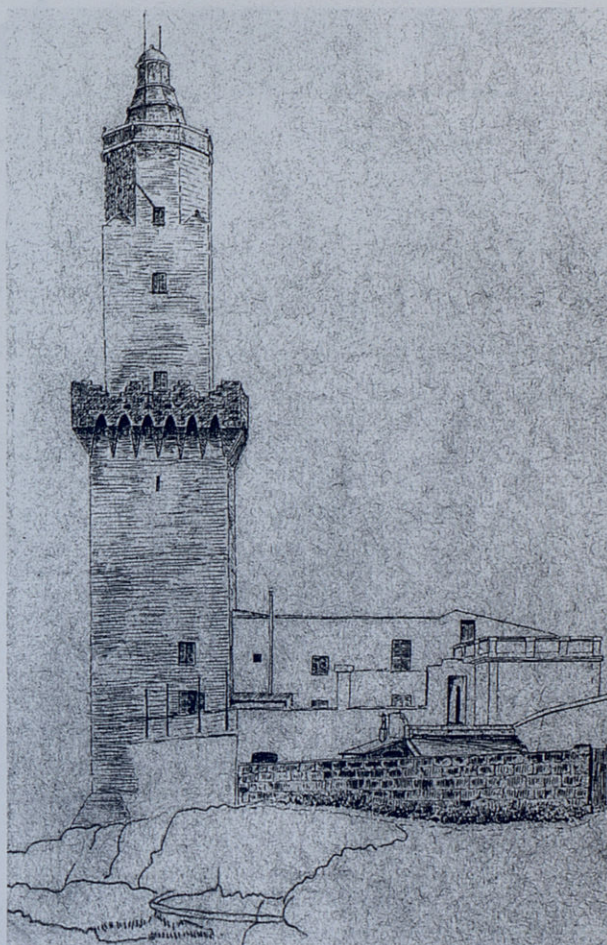
Com tornà cap a Ciutat, l'avi, després d'haver fet les seves anotacions amb llapis?, fou amb un tramvia de mules? Arribant a Ciutat, es mostraven les murades com una cinta daurada il·luminada pel darrer sol? Xisclaven les falzies quan arribava a casa seva? Era el cel d'aquell color blau pujat i encès, d'aquell color estirat i lluminós d'abans d'entrada de fosc? I, anant a allò més prosaic, passem d'un extrem a l'altre, què degué menjar l'avi aquella nit per sopar? Bullit de mongetes tendres, patates i ceba? Com il·luminaven aquell vespre els quinquers la taula amb el sopar? Ens imaginam l'interior del pis de damunt del Forn del Teatre, els mobles isabelins en la penombra; la vella llibreria hostetjant el llibre de Quadrado, amb el punt posat a Portopí. Encara que, ben mirat, la llibreria llavors devia ser nova de trinca. I el llibre de Quadrado,

de vell, tampoc no en tenia res, perquè aleshores només feia quatre anys que havia sortit, els daurats del llom devien relluir rere el vidre com les murades d'horabaixa. Imaginacions, suposicions, fantasies sobre la vida quotidiana en el passat. Qui no es conhorta és perquè no vol... Tornam a observar el dibuixet de Portopí, des de l'avui, esgrogueït vora el piano. Analitzam la construcció geomètrica de la perspectiva potser una mica inexperta al capcurucull de la torre. Quin enigma les persones i les coses que mai no hem conegut... Les anècdotes que ens porten lluny dels nostres propòsits inicials. Tot, al capdavant, per fer voltes a tres idees: que probablement el besavi Francesc i l'avi Emili tenien i havien llegit *Las Islas Baleares* de Quadrado; que l'avi era una persona interessada en el patrimoni, i que devia tenir – com l'altre avi, com Quadrado – un amor especial a les torres de Portopí. Però ara acabem amb els records, amb la recapitulació; tanquem definitivament la vella llibreria de caoba, com la tancàrem

aquell dia després de la nostra recerca infructuosa. Avantpassats, Portopí, Paraires, *Las Islas Baleares* de Quadrado. Retornem al present, tal i com tornà l'avi a Ciutat després del seu sojorn a Portopí. Tal com hi tornàrem nosaltres anys enrere després de tancar la vella llibreria. Per cert, què menjàrem aquella nit per sopar? Xisclaven les falzies en un cel encès de primavera? Xipollejava la mar tendra i dolçament a Portopí? Però deixem-ho ja, retornem definitivament a l'ara, a l'avui, per concloure d'un cop aquest escrit. Que avui encara podem veure, gràcies a Quadrado, les dues torres de Portopí i el xipolleig corresponent. Tornem idò a l'avui per proposar-nos en una propera ocasió centrar-nos d'una manera més impersonal i metòdica en la tasca de Quadrado, en la seva valoració de les trames medievals i dels conjunts històrics. Aquest és ara el nostre propòsit d'esmena.

*Àngel Francesc Gené i Ramis és llicenciat en Història de l'Art.

La torre de Portopí, dibuix amb plomí d'Emili Gené i Prats, devers 1892 (inèdit). Aquest monument el descriu acuradament Quadrado al seu *Las Islas Baleares*, la veïnada, gairebé bessona, torre de Paraires se salvà de la destrucció gràcies a aquest personatge.

Fe d'errades del capítol anterior: Els peus de foto de les pàgines 34 i 35 estaven intercanviats.

**Govern
de les Illes Balears**

Conselleria de Comerç,
Indústria i Energia
Direcció General de Fons Europeus

**Centre
Balears Europa**

SEMINARI DE PROJECTES EUROPEUS COM DESENVOLUPAR UNA ESTRATÈGIA DE PROJECTE CONVINCENT PER A ACONSEGUIR FONS DE LA UE: QUÈ HAN O NO HAN DE FER ELS ACTORS LOCALS I REGIONALS

Menorca

Data: 28 i 29 de febrer de 2008
Lloc: Consell Insular de Menorca

Informació i inscripcions:

Tel.: 971 78 44 61 · Fax: 971 78 44 57
e-mail: cbe@cbe.caib.es

Data límit d'inscripció: 20/02/2008
Preu: 50 €

Eivissa

Data: 10 i 11 de març de 2008
Lloc: Consell Insular d'Eivissa

Informació i inscripcions:

Tel. 971 19 55 58 · Fax: 971 39 19 59
e-mail: informacio.europa@cief.es

Data límit d'inscripció: 03/03/2008
Preu: 50 €

Places limitades

Destinatari i objectius generals

Les ajudes i programes de la UE són, mitjançant el principi de (co-) finançament, una gran font de recursos per als municipis i regions europees. La decisió final per al nou període de programació 2007-2013 ha tardat en arribar, tot i que no significa que el compromís financer de la UE en el conjunt dels Estats membres disminueixi. Molt al contrari, continuen comptant-se per centenars les ajudes que la UE posa a disposició dels actors regionals i locals.

El seminari està destinat a entitats de les Illes Balears, públiques i privades, que vulguin presentar les seves idees de projecte a aquest tipus de licitacions i convocatòries de propostes de la UE, i a més a més vulguin adquirir coneixement intern i un sòlid coneixement i *know-how* per a convertir la seva sol·licitud i realització de projecte en un èxit.

Programa preliminar (16 hores)

- I Escenari: La estratègia de Lisboa com a marc global para al període 2007-2013.
- II El marc d'un projecte: Prerequisits i passos ex-ante.
- III El "manual" de la gestió del projecte una vegada que aquest ha estat adjudicat.
- IV Bones eines de suport per a la direcció adequada del projecte.
- V De la teoria a la pràctica: Un exemple real.

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

CONSELL INSULAR
d'Eivissa

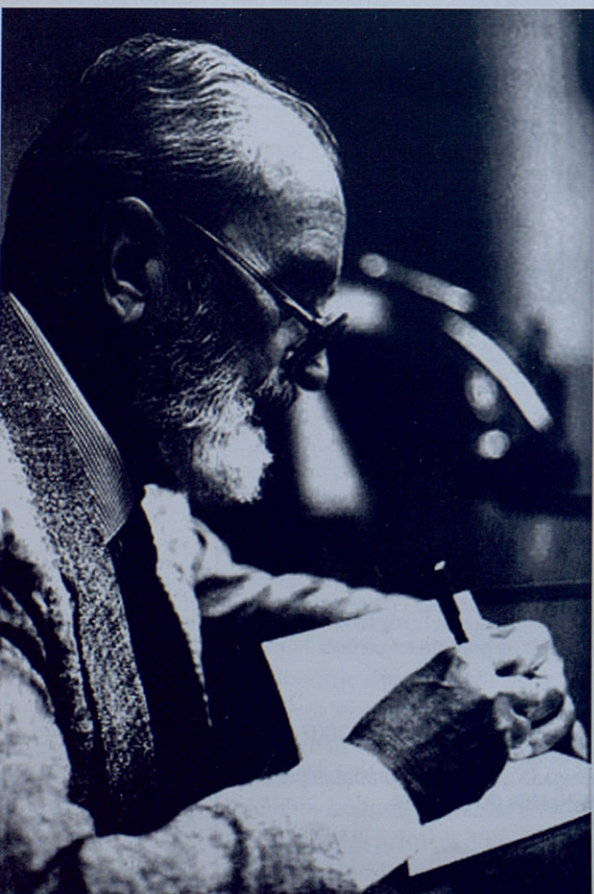
Impartit per l'IEAP-CER Institut
Europeu de l'Administració Pública ·
Centre Europeu de les Regions

Institut Européen
d'Administration Publique · Centre Européen des Régions (IEAP-CER)
European Institute
of Public Administration · European Centre for the Regions (IEPA-ECR)

Jordi Pope i Àngel González: dos poetes

BIEL MESQUIDA

Àngel González

Com sempre, m'agafa de sorpresa la notícia de la mort de Jordi Pope, primer, i d'Àngel González, després. Un poeta català nat el 1953 i un poeta castellà de 1925. Els vaig rellegir tots dos, els vaig conèixer tots dos, els vaig apreciar tots dos. I ara em queden els seus versos, i la seva veu dient els seus versos. Jordi Pope era un gran poeta oral, malgrat que la malaltia degenerativa que el torturava li tocàs fins i tot les cordes vocals. El poeta, periodista, reanimador cultural i amic David Castillo, ens va ajuntar, amb Jesús Lizano i Gerard Quintana, a un recital a la plaça de Sant Felip Neri de Barcelona dins un Festival de Poesia fa molts d'anys. Record que David m'havia contat que Pope utilitzava la força de la poesia per sobreposar-se al seu mal i que havia esdevingut un dels deïdors més sol·licitats dels anys vuitanta. Provenia d'una família humil del barri del Raval, i de forma autodidacta, amb el diccionari Fabra com a amic, vivia en un pis del carrer de Venus del barri de Gràcia i es dedicava als recitals i a les publicacions alternatives. Formà el grup *O Així*, i després mantingué durant anys *Full d'Artesà*, on publicà una teranga de les veus que circulaven pels seus encontorns. Alguns dels seus companys de batalla foren Jesús Lizano, Enric Casassas, Jaume Sisterna, Joan Vinuesa, Agnès Ramírez, Xavier Sabater, Neus Dalmau, Pau Riba i Oriol Tramvia. Aquell horabaixa a la placeta de rere la Catedral el vaig sentir amb fervor. Deia els seus poemes amb aquella singularitat de dicció que aquelles peces se't clavaven fonament. Eren versos

torturats, crítics, fulgurants, foscos, i ell els acompanyava d'una gestualitat que el feia fins i tot arrossegat sobre el cadafal fins a mirar als ulls dels oients. Impressionant. Escoltau: *Raó de lògica amagada / entre coixins de seda desada, / de raons sobreres he sofert / dejús ferro patí desconsol. / Raons d'ions de llum / dels deus feu fum. / Demanaren a l'amic de qui era. / Respòs: d'amor, / e d'alcun repòs absurd! / Maleyt lo jorn que'm fou donada la vida. / Qui t'ha nodrit? / Respòs: amor. / Anc l'amor es llevà ab tant d'amor*. Llegiu-lo, la millor manera de fer-lo viure: *Escrits* (Ed. 62 / Empúries, 1999) i *Llibrot*, editat per Manuel Costa-Pau (Llibres del Segle, 2001), que inclou el *Llibre del fred* (1987), *Abriga't que estic sol* (1995-96) i *Atxuuiús! Amén* (1997). El recital de Sant Felip Neri va acabar amb tots els poetes que recitàvem sota la pluja i la gent amb paraigües. Un poema.

A Àngel González el vaig llegir amb tots els seus companys de la generació dels 50. I els vaig veure *in person* un vespre al pis de la Bonanova de Barcelona de Jaime Gil de Biedma, el 1977, crec. Hi havíem anat Leopoldo Panero i aquest que escríu per fer una entrevista a Jaime per a la revista *El Viejo Topo*, i hi trobarem un llop de mar amb barba de boc, Carlos Barral, molt xerrador, i un home alt i prim com un personatge del Greco, Àngel González, silenciós i molt educat. Vaig saber que acabava d'arribar dels Estats Units on ensenyava i vivia des de 1972 a la Universitat de Nuevo México d'Albuquerque. Sé que entremig d'aquella conversa un poc caòtica, sobretot perquè Leopoldo inventava unes preguntes lacanianes

psiconalítics que feien esbutzar de riure Jaime Gil i els dos amics, Ángel González, fumant i amb un tassó de whisky a la mà, em semblà una persona molt congruent amb els seus versos plens d'una esperança tacada de malenconia. Calia pensar que el nin Ángel havia viscut la Guerra Civil i la terrible i inacabable postguerra en l'Oviedo dels vençuts: son pare havia mort en una operació quan ell tenia dos anys; el germà major, Manuel, va ser afusellat pels feixistes; el germà segon, Pedro, es va haver d'exiliar a França perquè havia estat soldat de la República, i la tercera, Maruja, que era mestra, va ser depurada i vivia de classes particulars. *Áspero mundo*, el seu primer llibre, és pura guerra. *Sin esperanza, con convencimiento* (1961), n'és el segon llibre. Aquí fou quan se'l col·locà dins la generació dels 50 de Barcelona amb Jaime, Carlos, José Agustín Goytisolo, Joan Ferraté i Gabriel Ferrater. *Grado elemental* obté el 1962 el premi Antonio Machado. El 1985 li donen el Premi Príncep de Astúries i el 1996 entra a la Real Academia de la Lengua Española. Llegiu qualsevol dels seus llibres –*Tratado de urbanismo* (1967), *Breves acotaciones para una biografía* (1971), *Deixis en fantasma* (1992), *Otoños y otras luces* (2001), etc.– o la seva obra completa, *Palabra sobre palabra*, i hi trobareu la veu que confessa l'angoixa tenyida de solidaritat, el dolor vestit de dignitat, el camí ple d'ombres i perills d'una vida que cerca en la música de les paraules la fita desitjada.

ELS 10 MILLORS LLIBRES DEL 2007 (l'ordre no és el valor)

Vassili Grossman, *Vida y destino*, Círculo de Lectores. Un ver clàssic contemporani, un Tolstoi o un Pasternak o un Txèkhov. Novel·la coral amb la salvatjor de la guerra, el terror estalinista, l'extermini dels jueus, l'amor dels humans en temps difícils, una saga familiar en un fresc d'uns personatges emocionants. Absolutament recomanable.

J. C. Llop, *La avenida de la luz*, Lu-

men. Un poemari molt inspirat, molt bo, on hi ha una lleugeresa no exempta de gravetat; hi ha un gust pel coneixement sensible i per la bellesa; hi ha irradiació verbal i èxtasi de la paraula. Per rellegir molt.

Quim Monzó, *Mil cretins*, Quaderns Crema. Un Monzó més fort, més greu, més gran que ens conta amb primfilada ploma un grapat d'històries on els grans temes, amor i mort, es converteixen en el leitmotiv d'uns itineraris vitals que la lletra imanta. Engrescador i dur.

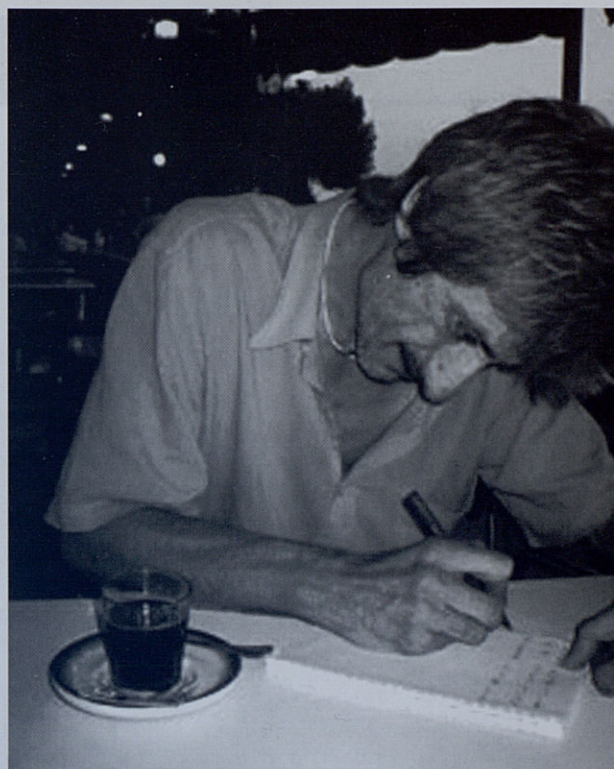
Llorenç Riber, *La minyonia d'un infant orat*, La Magrana. Delicieu- ses memòries d'un nin eixorivint de Campanet que ens explica amb paraules planeres i una expressivitat hereva d'una altra època els seus records a lloure en un temps en què tot era possible. Una llengua fosforescent.

Emili Manzano, *Pinyols d'aubercoc*, L'Avenç. Alimentari suculent àl- bum de finestres de paraules sobre una Mallorca que viu en el record i de la qual encara queden ciclora- mes per contar històries que són broderies d'una llengua personal i enrotlladora: l'idioma de les absències, de les malenconies, dels primers amors, de les primeres emocions. Una troballa.

Michel de Montaigne, *Assaigs*, Proa (traduït per Vicent Alonso), i *Ensayos*, Acantilado (traduït per Maria de Gournay). La veu del vell i bell mestre Montaigne sona molt bé en català i en castellà. Llibre de capçalera per a tot temps. Indis- pensable en qualsevol biblioteca.

Albert Roig, *A l'encesa*, Edicions 62. Premi Gabriel Ferrater. Des dels sentiments bords que entelen els ulls fins a la magnífica elegia de la mort del pare, la poesia de Roig és una deu de sensacions, de pen- saments, de pintures eufòriques en què les paraules s'irisen, creixen, llancen invitacions. Una lectura per a amants de la sobredosi.

John Boyne, *El noi del pijama a rat-*

Jordi Pope.

lles, La Magrana. Bruno, un nin de nou anys el pare del qual és oficial de les SS, ens fa veure amb uns ulls diferents, entre innocència i saviesa, l'holocaust jueu. Schmu- el, el nin del pijama de ratlles, és un amic que crearà la intriga de l'ac- ció. Per a aquells als quals no els agrada la temàtica nazi.

Josep Massot i Muntaner, *Escrip- tors i erudits contemporanis. Setena sèrie*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Conjunt de treballs dedicats a persones concretes en- tre els quals hi ha les memòries de la Guerra Civil a Santa Maria del Camí pel pare Capó que és tot un inèdit. Llibre que val l'alegria. Per saber qui som.

Textualisme i subversió: Formes i con- dicions de la narrativa experimental catalana (1970-1985), Margalida Pons (ed.), Publicacions de l'Abadia de Montserrat i UIB. Tot el con- text contracultural de l'època amb els protagonistes, els debats, les obres, els manifestes, la situació dins la literatura catalana de l'època. Tot plegat, nou ponències apassio- nants. Per als amadors del més bo.

Libres

L'ermita de Maristel·la i la Fita del Ram

GASPAR VALERO

Itinerari:

Esporles – Son Tries –
Son Ferrà – el Cor de Jesús –
ermita de Maristel·la –
ermita Vella –
cim de la Fita del Ram –
ermita de Maristel·la –
Son Ferrà – Esporles

Horari aproximat:

4 h (temps aproximat de marxa,
sense les aturades)

Orientacions de camí

Partim del passeig d'Esporles, concretament des de l'extrem sud, la banda que mira més cap a Palma. Començam a caminar cap a ponent, pel carrer de Jaume I. Després, voltam pel segon carrer, dit dels Estricadors, a l'esquerra. A l'entreforc següent, voltam a la dreta, pel carrer de Son Tries. Les cases de Son Tries queden un poc més amunt, a la dreta, i el carrer volta cap a l'esquerra i es converteix en la carretera des Verger, mentre sortim del nucli urbà d'Esporles.

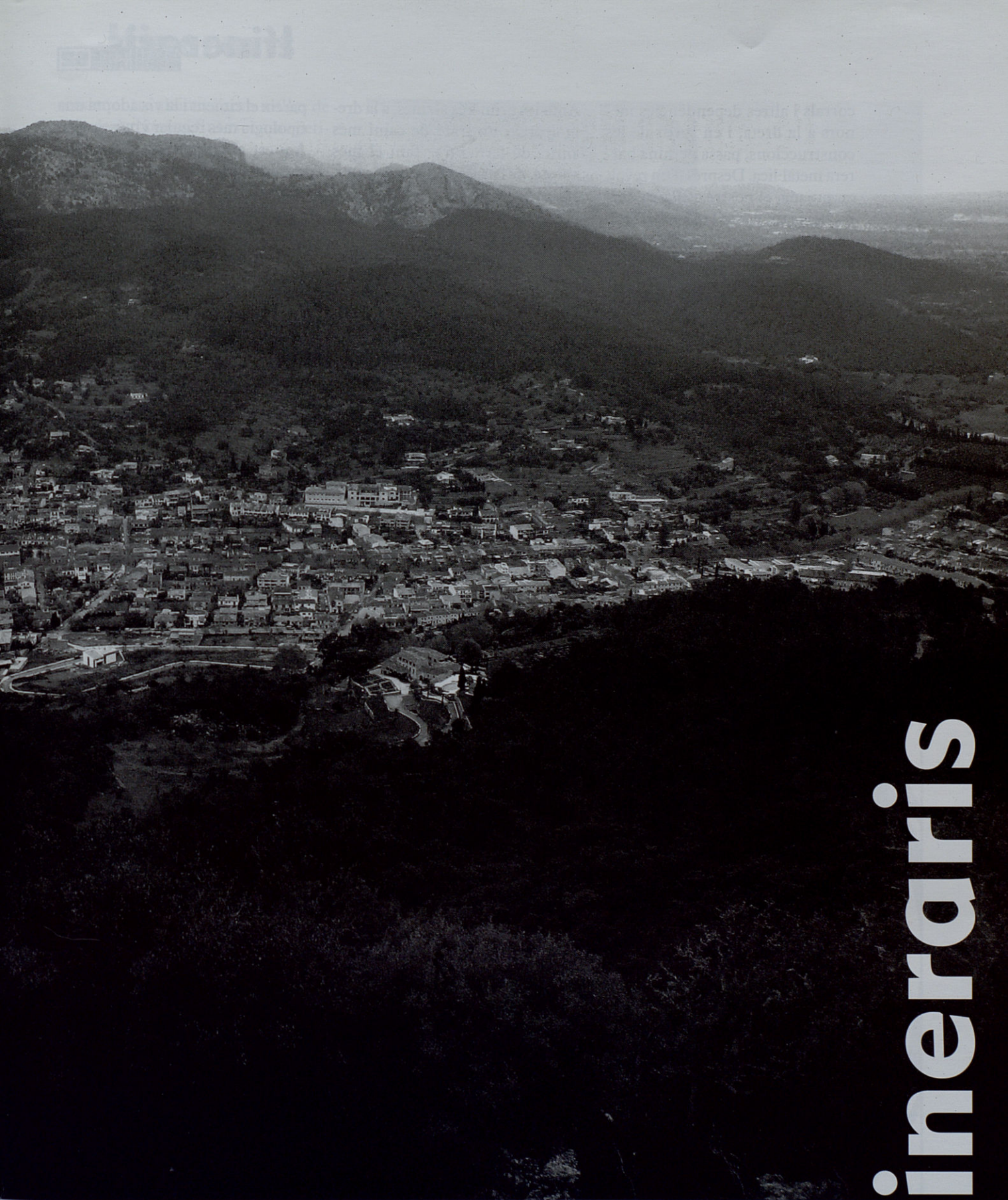
Des de la carretera es veuen, al fons i amunt, cap a migjorn, les cases de Son Ferrà, el nostre proper objectiu. A poc més de cinc minuts de trepitjar l'asfalt, deixam la carretera i avançam, en una desvi-

ció cap a la dreta, en pujada, per l'antic camí de ferradura, que es troba empedrat i escalonat. La primera impressió que tenim d'aquest camí vell és que és una simple drecera que escurça un revolt de la carretera, ja que tornam a trobar

l'asfalt immediatament, però, en aquest mateix punt hem de travessar la carretera i recuperarem el camí de ferradura ja de manera continuada, potser envaït de vegetació. Deixam als costats del camí algunes cases o xalets de nova cons-

Itineraris

trucció, un dels quals anomenat la Rota de s'Irany, que té l'entrada principal des de la carretera, fora del camí antic. Poc més amunt, i després d'uns metres de ciment, aquest camí vell per on transitam conflueix novament amb la carre-

tera des Verger en el punt conegut amb el nom de coll de Son Ferrà, entre les cases de Son Ferrà i el penyal de s'Heura.

Al coll de Son Ferrà, just davant el lloc on el nostre camí desemboca a la carretera des Verger, s'obre a la

paret, a recer d'un garrover, un portell amb una petita barrera de fusta. Traspassada la barrera, després d'un curt tram en pujada, apareixen les cases de Son Ferrà.

El nostre camí deixa les cases de Son Ferrà a l'esquerra, amb alguns

corrals i altres dependències menors a la dreta, i en sortir de les construccions, passa per una barrera metàl·lica. Després d'un revolt en pujada, el nostre camí, de carro, deixa un portell sense barrera. Des d'aquesta posició, podem observar la part posterior de les cases de Son Ferrà i, més a prop, un immens aljub que constituïa la reserva d'aigua de la possessió. El camí puja directe cap a l'alzinar, que ja no ens deixarà fins a la fita mateixa del cim.

Amb les primeres alzines, a la dreta apareix un tram de camí més antic, de ferradura. Tant el més ample, de carro, com aquest altre, ens conduiran, cap a la dreta, a una barrera metàl·lica a partir de la qual el camí puja molt rost, per tal de salvar un important desnivell. Aquí, alguns metres abans de la barrera, comença un tram de camí recobert de ciment. L'alzinar es consolida i, a la fi, superam el tram d'ascensió feixuga anomenat es Grauet. Passat aquest punt, desa-

pareix el ciment i la via adopta una tipologia més regular i més ampla. Aquest eixamplament del camí respon a les obres del nou traçat, iniciades després de 1926 des de la part alta del seu curs, Maristella. Les obres no s'acabaren, per la qual cosa la part baixa del camí és més estreta. Pocs minuts després d'assolir aquesta còmoda ruta trobam, a la dreta i en un revolt del camí, la desviació que condueix al Cor de Jesús. Ens hi dirigim i hi arribam en poc temps, per un

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipam per a l'aventura

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)

Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

www.esrefugi.es

sender entre alzines i amb rotlles de sitja de carboner, i fins i tot, una petita bassa d'aigua.

El Cor de Jesús és un monument religiós amb la figura de Crist amb els braços oberts sobre el poble d'Esporles, en senyal de protecció. L'enorme imatge està situada sobre una base prismàtica amb motllures que ocupa un planiol rodonenc que té l'accés a partir d'una rampa i una escala de sis graons. El conjunt fou inaugurat l'any 1940.

Continuam cap a Maristel·la, per la qual cosa retornam al camí principal que havíem deixat per anar al Cor de Jesús. Després de la primera giragonsa d'aquest camí ample, podem desviar-nos cap a l'esquerra si volem continuar per una dreuera interessant que enllaça realment amb el camí vell, probablement antiga ruta de carboners, anterior al camí de l'ermita. Per aquesta dreuera, una bassa i un portell ens confirmen la identitat de camí vell. A més, a la dreta, deixarem un fondal de dimensions espectaculars, anomenat l'avenc de sa Pedra. Poc més amunt enllaçam novament amb el camí principal, i l'ermita no es fa esperar, ja que apareix immediatament.

L'ermita de Maristel·la ocupa un ample graó planer situat al vessant nord-oriental de la mola de la Fita del Ram, aproximadament a 460 metres d'altitud. És un edifici relativament modern, de final del segle XIX. Concretament, l'inici de les obres data de l'any 1890, quan la congregació dels frares terciaris carmelites acceptaren la donació que féu la senyora de Son Ferrà, dona Margalida Rosselló Ferrà, d'aquestes terres, amb un total de 60 quarterades, per bastir-hi un ermitori. La primera comunitat eremítica sembla que s'establí a l'anomenada ermita Vella mentre començaven i s'avançaven les obres de la nova ermita. La construcció en conjunt té dues plantes i la seva nítida blancor de calç es troba envoltada per amples carreres i esplanades. La capella és senzilla. Conté una imatge de la Mare de Déu del Carme.

El camí continua des de Maristel·la cap a la Fita del Ram en direcció sud-oest. Hem de travessar l'ample planiol que s'estén entre l'edifici i l'alzinar. En aquesta esplanada, no hi apa-

Relojería Española S.L.

FUNDADA EN 1885

Concessionari Oficial

OMEGA
Watches & Bijoux

FREDERIQUE CONSTANT
GENEVE

LONGINES
SWISS WATCHES

GLYCINE
SWISS

TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

FORTIS
SWISS WATCHES

 VICTORINOX SWISS ARMY

HAMILTON
AMERICAN - SINCE 1892

Plaça de Cort, 14

Tel. 971 721 563 · 971 724 344

Fax 971 714 369

www.relojeriaespanola.es
respanyola@wmega.es

reix cap casta de vegetació, si exceptuam les restes d'uns quants arbres fruiters que ens recorden que aquesta era l'antiga zona d'hort de l'ermita. Quan entrem dins l'alzinar, tenim una paret a l'esquerra i deixam un primer rotlle de sitja a la dreta; alguns metres més endavant apareix una paret longitudinal a la dreta i una altra de transversal, la qual superam per un portell. Deixam de banda un camí que va cap a l'esquerra i continuam en direcció sud-oest. Després d'un revolt a l'esquerra,

trobarem una drecera que surt cap a la dreta, directa a l'ermita Vella. Si anam pel camí més ample, hem de voltar també cap a la dreta un poc més endavant, entre rotlles de sitja. Drecera i camí es tornen a ajuntar just abans d'un portell sobre una paret transversal, que ens obre la vista sobre l'ermita Vella i el seu planiol.

L'ermita Vella configura una contrada dominada per un planiol amb una construcció, recentment restaurada, que la tradició popular ha volgut convertir en precedent

eremític de la Maristel·la actual. Sembla, no obstant això, que no es dedicà mai a ermita, sinó que fou una humil casa agrícola, tot i que durant algun temps, quan la construcció de l'ermita actual, serviren de refugi als treballadors i als frares que seguien les obres. Abandonam la contrada de l'ermita Vella i, sempre en direcció sud-oest, entrem novament en el bosc d'alzines. Prest arribarem a una clotada natural, que queda a la nostra esquerra. El nostre camí continua cap a la dreta i franqueja una

paret per un portell esbaldregat. Uns quants minuts més tard deixam a l'esquerra l'olla recoberta de molsa d'un forn de calç. El camí discorre agosarat entre l'espessor salvatge de l'alzinar, extremadament ombrívol. Ens trobam en una contrada d'antiga activitat de carboners, amb nombroses restes de rotlles de sitja i de barraques de carboner. Després d'un revolt cap a la dreta, prest arribam a un aljub, anomenat la Bassa de Son Vic. Rep aquest nom perquè es troba ja dins terrenys de la possessió

de Son Vic, les cases de la qual es troben a la vall de Superna. L'aljub té planta quadrangular, amb coberta plana coronada per un petit coll de cisterna. L'interior presenta una divisió en dos cossos amb volta de canó. Els dos dipòsits permeten diferenciar l'aigua per a les bèsties de la de consum humà.

Des de la Bassa de Son Vic continuam pel camí, però, a escassos metres, hem de tornar cap a l'esquerra, en pujada. Si continuàssim en línia recta, aniríem pel camí que condueix directament a Son Noguera de Superna. L'alzinar ens acompanya en la pujada per camins que són testimonis i restes de l'activitat de carbonejar. A deu minuts escassos de l'aljub arribam a una paret transversal molt baixa, que hem de passar. Aquesta paret ens separa la mola de Son Vic de la de Son Noguera i a la vegada el terme municipal d'Esporles del de Puigpunyent. A l'altra part de paret, podem observar un coll de tords, per caçar amb filats. Continuem cap a l'esquerra, descrivint gairebé un angle de 90 graus. Hem de posar molta atenció a aquest sector del recorregut, ja que el camí discorre gairebé perdut, convertit en un tirany molt poc definit. Sense haver-nos separat gaire de la paret, trobarem unes penyes de front des d'on continuam cap a l'esquerra (sud), i recuperarem a poc a poc i en pujada la direcció cap a la dreta. Després d'uns quants minuts de pujada arribam a un rotlle de sitja que és travessat pel sender. Poc més amunt deixam una barraca a la dreta i dos rotlles a l'esquerra. El viarany arriba a unes altres penyes i es dirigeix cap a l'esquerra. Ben aviat trobam una miranda natural que ens permet observar l'edifici de l'ermita de Maristel·la i, a l'esquerra, el massís de la mola de Planícia. Davant apareix un angle ocupat per la mar i, a la dreta, el massís des Teix.

Un punt de referència abans d'enfrontar-nos amb el tram final de l'ascensió és una paret transversal que ocupa la part superior d'un collet natural. Recordam que és la

segona paret que hem hagut de botar en el recorregut fins ara realitzat des de l'aljub. A l'altra part de la paret i del collet, hi ha un rotlle de sitja, vorejat per l'inici d'un comellar en davallada. El nostre itinerari continua cap a l'esquerra, en lleugera pujada, deixant de banda el comellar, i encara discorre per sender poc definit, sovint sobre roquissar. Alguns minuts més endavant arribam a un ranxo de carboner, amb rotlles, barraques i un forn de pa derruït. Avancem amb certa tendència cap a l'esquerra, i prest trobam una altra paret, més alta que les anteriors. L'hem de seguir, mantenint-la a la nostra esquerra, ja que ens serveix de guia fins al penyalar que constitueix el cim de la Fita del Ram.

Arribats al roquissar superior, resta només una curta grimpada entre roques per una esclatxa d'aquesta penya i arribam al cim de la Fita del Ram (833 m), marcat per un vèrtex geodèsic situat sobre un bloc cúbic. Superades les alzines, la vista panoràmica assolida és ampla: cap a ponent, el puig de Galatzó i la mola de Planícia; cap al nord-est, la mola de Son Cabaspre i la de Son Pacs, i cap al sud, Palma i la costa de Calvià.

La davallada de la Fita del Ram en aquest itinerari es planteja pel mateix camí de pujada. A l'altra part de la paret longitudinal situada vora el cim, sota el penyalar sumital, es troba la casa de neu de la Fita del Ram, a uns dos minuts de davallada des de la paret esmentada.

A grans trets, recordam que per davallar hem de passar vora un ranxo de carboners, botar la paret del collet vora el comellar i, més avall, després d'un descens rost, voltar cap a la dreta i botar la segona paret, la que separa Son Noguera de Son Vic, vora un coll de tords. Deu minuts més endavant trobarem la bassa de Son Vic, i uns altres deu minuts després, arribarem a l'esplanada de l'ermita Vella, i d'aquí cap a Maristel·la. Des de l'ermita, davallam cap a Son Ferrà i d'aquí, per asfalt o per drecceres, fins a Esporles, on acabam l'excursió.

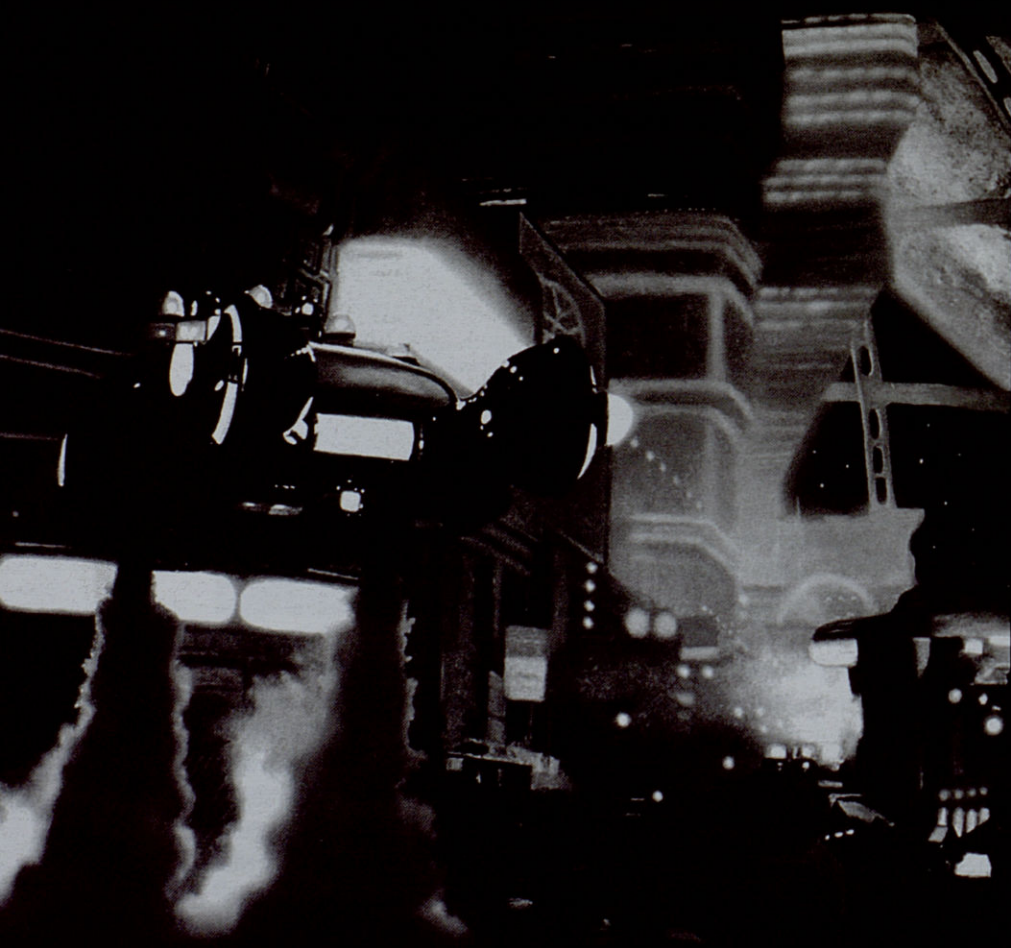

Tendències

cinefàgia

«Blade Runner», d'una tirada

MATIAS VALLES

He vist l'escena final de *Blade Runner* –que no correspon a la cavalcada impostada amb cotxe de la versió inicialment estrenada, ni a l'èxode de Harrison Ford i Sean Young en el *director's cut*, sinó al desenllaç de l'enfrontament entre el replicador i el seu caçador al terrat– més vegades que Ridley Scott, autor d'una de les cent pel·lícules més importants de la indústria cinematogràfica i més. Per descomptat, la meua reiteració visual no aconseguirà igualar-me mai al geni que ha creat aquesta reconciliació magistral de la imatge i el discurs, encara que, en l'edat de la reproducció, caldria plantejar-se quantes vegades cal contemplar una obra d'art per apropiarsen-la per sobre del seu signatari.

Mentre escric aquest article, mantenc oberta en una finestra de l'ordinador l'escena en qüestió, amb Rutger Hauer/Roy Batty presumint que «he vist coses que vosaltres no creuríeu». Curiosament, la traïció a l'original no procedeix aquí del sentit de la frase, fàcil de replicar –ja que hi som– en qualsevol idioma, sinó de la seva fonètica. En anglès, «I've seen things you people wouldn't believe» multiplica el seu caràcter incisiu per la proliferació de la lletra *i*. Fins a set vegades es repeteix aquesta vocal, enfront de cinc aparicions de les altres restants. Aquest efecte sonor, multiplicat per la llengua de pedaç d'un actor que mereixia millor sort a Hollywood, eleva a una catego-

ria ultraterrena el dol entre l'home i la màquina que l'ha sobrepassat. Almenys, quan parlem de *Blade Runner* el 2008, perquè ningú no va imaginar en estrenar-la que provocaria una espiral d'interpretacions. El canvi de paradigma de la civilització –occidental, evidentment– no s'inaugura quan podem manipular la realitat com volem, sinó en el mateix moment en què aconseguim fragmentar l'art. En aquest instant, les dues hores d'una pel·lícula es fan insofriblement llargues, i el mateix ens ocorre, fins i tot, amb una cançó de tres minuts. La reivindicació d'una constància mínima va ser l'impuls que em va dur a matricular-me a la revisió de *Blade Runner*, reestrenada el 2007 sota el subterfugi de l'enèsima versió definitiva del seu director. La volia veure d'una tirada, sense l'escapatori del *forward* ni del *rewind*. La temptació revisionista ens obli-

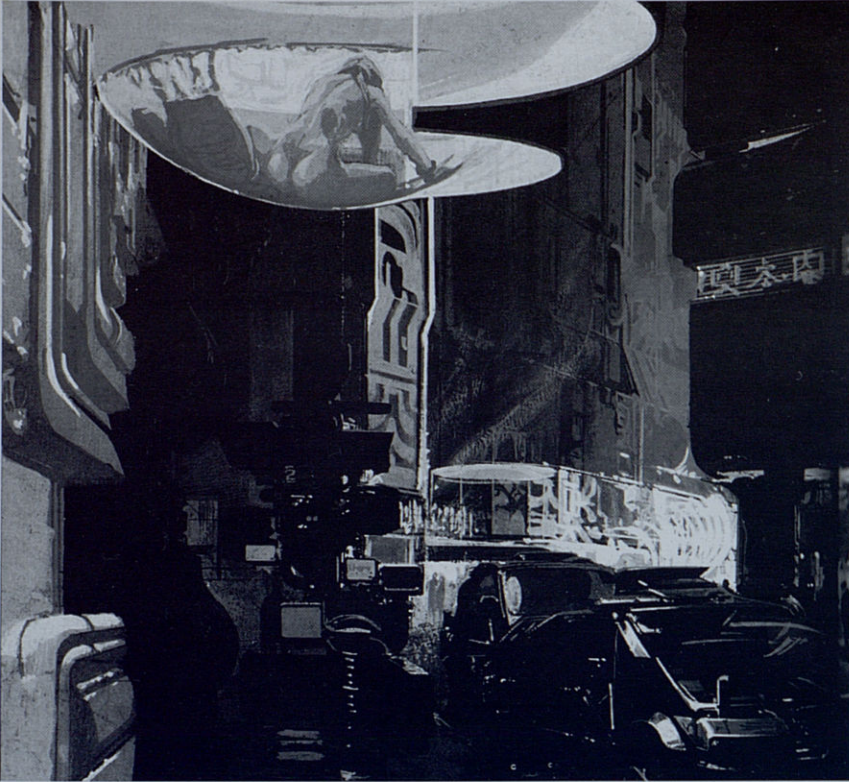
ga a plantejar-nos quan cal prohibir categòricament al creador que continuï toquejant la seva obra, davant el risc que la desfiguri irremeiablement. Crear una obra genial no coincideix amb la major capacitat per apreciar-la, quelcom que ja hem esmentat. Recordau el nonagenari George Bernard Shaw, un dels escassíssims artistes que va obtenir un Nobel i un Oscar, intentant refer les obres teatrals que havia escrit al llarg de la seva vida. Ni tan sols Ridley Scott ha aconseguit enfonsar *Blade Runner*, en l'interès per fer-la cada vegada més original. A pesar de l'acumulació de sediments, tothom recorda què feia la primera vegada que va veure *Blade Runner*. En aquell no tan llunyà 1982, quan el renou de sabres era la banda sonora d'una actualitat molt més crispada que no l'actual, la cinta de Harrison Ford –perquè s'identificava molt més

amb el seu intèrpret que amb el seu autor– es va estrenar al palmesà Palacio de la Prensa. Res a veure amb el desplegament sonor del múltiplex, però ni aquesta inferioritat ni l'horari inapropiat d'una sessió vespertina atenuaven l'impacte, un bufeteig de sensacions que s'avançava al seu temps i establia les pautes del futur.

La impressió no va ser compartida pels gurus de la crítica. *Blade Runner* va ser massacrada a discreció pels experts que no veien més enllà de la Guerra Civil o del cinema d'oposició als Estats Units. Per ells, no tenia prou missatge. En considerar-la poc apropiada, desqualificaven les obres completes de Phillip K. Dick, un cervell que s'ha fet indispensable en el cinema del darrer quart de segle. Fins aquell dia, jo havia confiat a cegues en l'opinió dels erudits, no importa el camp vital en què ens

moviém. No obstant això, aquell ultratge va ser excessiu. Vaig descobrir que els reis estaven despallats, en veure la necessitat que tenien d'establir un criteri propi, o de seguir-lo encara que no en disposassin de cap. En el quart de segle posterior, he

incomplert reiteradament l'exigència d'una definició no contaminada pels axiomes imperants, sovint en articles publicats en aquesta revista. No obstant això, mai no ha decaïgut l'impacte de *Blade Runner*. Sempre m'he mostrat a favor de la veu en *off* menyspre-

ada per Ridley Scott, que coneix la seva pel·lícula bastant menys que jo. Billy Wilder va acudir a aquest artefacte en dues de les seves obres mestres –*Perdició* i *Sunset Boulevard*– sense que ningú no pugui acusar-lo de refugiar-se en ressorts tramposos. Tornant a les noces d'argent dels replicadors, la màgia de la pel·lícula rau a contravenir les regles del gènere. L'impecable Harrison Ford, amb una escena en què es replica el seu paper de Han Solo, es comporta com un autèntic covard. La seva labor eliminadora se centra a matar dues dones. Ambdues estan desarmades i són tirotejades a traïció. Una altra dama li salva la vida, i Rutger Hauer impedeix que la pel·lícula tenguí un final infeliç. Tota una marca d'ineficiència.

Cap prevenció rebaixa l'emoció davant els primers acords de Vangelis, tot i que ja m'és impossible decidir si corresponen a algun matís estètic de la pel·lícula o a la meua pròpia reacció pavloviana davant la pel·lícula mateixa. En veure-la d'una tirada, n'he percebut el vessant operístic, n'he admirat la solidesa geològica i he advertit que presagia l'expressió que defineix i legalitza el segle XXI: «viure amb por».

Metges especialistes en oftalmologia

C/ d'Anselm Turmeda, 10. Palma (Mallorca)
Tel. 971 20 15 12 - 971 29 47 44 - 971 29 54 50
Fax 971 75 52 38
A/e: iom@iom.es

CASAL SOLLERIC

PLANTA NOBLE

MAPAS ABIERTOS. *Fotografía Latinoamericana 1991 -2002*

Febrer - abril

PLANTA BAIXA I ENTRESÒL

Premi Ciutat de Palma "Antoni Gelabert" d'Arts Plàstiques 2007.

Obres seleccionades

Gener - abril

ESPAI QUATRE

**Javier Arce. "Capilla Sixtina. El ornamento de las masas:
duelo de lo Dionisiaco y lo Apolíneo"**

Febrer - abril

SES VOLTES

POÉTICAS.CAM

Gener - març

Ajuntament de Palma

GOVERN de les ILLES BALEARS.

2008 | PER A LES PERSONES

A les Illes Balears, l'any 2008 serà per a les persones. Perquè volem que a la nostra Comunitat tots els homes i totes les dones tinguin les mateixes oportunitats per assolir una vida digna, amb tots els serveis que es mereixen.

Dedicarem l'any 2008 a impulsar polítiques que facin de les Illes Balears un espai on la qualitat de vida i la riquesa creixi per a tothom.

Per als joves i els majors, per als treballadors i els empresaris, per als que han nascut aquí i per als nous i especialment per als que tenen més dificultats per aconseguir allò que necessiten.

**Per a tu, per a tots, benvingut 2008.
Aquest any serà per a les persones.**